

Informe dels treballs d'excavació arqueològica al
Castell de Vallmoll. Fase VI.

Vallmoll. Alt Camp. Tarragona)

Promotor

Ajuntament de Vallmoll

Direcció arqueològica

Roser Arcos López

Coordinació arqueològica

Cristina Belmonte Santisteban

Índex

Fitxa tècnica	3
1. Introducció	4
2. Antecedents	6
3. Descripció del lloc d'intervenció i ubicació exacta	11
4. Metodologia i desenvolupament dels treballs	12
5. Descripció dels treballs	14
7. Conclusions	57
9. Bibliografia	63

Annexos

Planimetria

Fitxa tècnica

Jaciment: **Castell de Vallmoll**

Municipi: **Vallmoll**

Comarca: **Alt Camp. Tarragona**

Tipus d'intervenció: **Preventiva**

Tipus de jaciment: **Castell medieval**

Coordenades UTM (31N ETRS89) al centre de la intervenció:

1. X= 353189 ; Y= 4567285; Z=181.9 m.s.n.m

Promotor: **Ajuntament de Vallmoll.**

Execució: **Cyrepsa arquitectónico S.L**

Direcció tècnica: **Roser Arcos López**

Coordinació arqueològica: **Cristina Belmonte Santisteban**

Paraules clau: **Castell, Vallmoll**

Nivell de protecció del bé: **BCIN - 1716-MH.**

1. Introducció

L'Ajuntament de Vallmoll ja fa uns anys que ja va emprendre les accions necessàries per la recuperació del Castell.

El "Projecte bàsic i executiu de la Restauració del Castell de Vallmoll" centrat en l'excavació, conservació de les estructures del castell i la seva adequació a la visita, exposa l'estat actual de l'edifici, les seves patologies més greus així com les fases necessàries, un total de set, per la implementació del projecte fins la recuperació total de l'edifici.

Aquest projecte ha estat redactat per SOFFITTO ARQUITECTURA SLP societat formada pels arquitectes Miquel Orellana y Rubén Heras, amb la col·laboració de l'arqueòloga Carme Subiranas. Precisament Subiranas, entre els anys 2011 i 2016 va realitzar diverses campanyes d'intervenció arqueològica que han permès entendre l'edifici i la seva evolució cronològica.

En base a tots aquests resultats juntament amb el coneixement de l'edifici fruit de la implantació de les cinc primeres fases del projecte, es va redactar i desenvolupar el Projecte basic i executiu de la Restauració del Castell de de Vallmoll.

Fase VI.

Aquesta fase preveu, entre altres tasques de conservació i adequació, l'excavació arqueològica de l'ala nord est i la torre est. A banda de l'excavació arqueològica el projecte també preveu la consolidació i reconstrucció d'algunes estructures.

Així mateix els promotors de cada una de les fases han estat diferents i inclouen l'Ajuntament, el Departament de Cultura, el Departament de Cultura 1% cultural, el Ministerio de Fomento amb la línia 1.5 % cultural i un fons Feder.

La licitació per l'execució d'aquesta fase l'ha guanyada Cyrepsa Arquitectónico S.L, que executarà totes les accions descrites al projecte.

Durant els mesos d'octubre i novembre de 2022 i sota la direcció de Roser Arcos López es van endegar les actuacions arqueològiques previstes al projecte. Aquestes van

consistir en l'excavació arqueològica integral i amb mitjans manuals de la torre est i excavació parcial de la zona nord-est del castell. Així mateix també es va procedir a la documentació del mur de tancament de l'ala est i la muralla est del castell, intervenció dirigida per Joan Bernal Capdevila. Més endavant, i ja de nou sota la direcció de Roser Arcos durant el mes d'abril de 2023 es va realitzar un sondatge a la torrassa i també un parell de sondatges per confirmar l'existència del fossat en la cara nord del castell.

Finalment es va procedir als treballs de delimitació puntual d'estructures al fossat per tal de garantir els accessos provisionals per persones amb mobilitat reduïda per la Torrassa. Un cop documentades les estructures es va procedir al seu cobriment provisional.

En resum, els treballs de seguiment arqueològic i excavació van ser encarregats a iPAT Serveis Culturals que designà a l'arqueòloga Roser Arcos López primer i a Joan Bernal Capdevila després, com a directors de la intervenció. Tots els treballs arqueològics, a més, han estat per Cristina Belmonte.

El seguiment arqueològic s'ha dut a terme d'acord amb el que estableix la resolució del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, fonamentada en el Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de Catalunya (DOGC 3594, de 13-05-2002).

2. Antecedents

Els darrers anys, tal i com veurem a continuació, s'han dut a terme diverses intervencions arqueològiques vinculades a les diverses fases que es defineixen en el Projecte de restauració del castell, promogut per l'Ajuntament de Vallmoll.

Aquest conjunt d'actuacions, dirigides per l'arqueòloga Carme Subiranas, han permès aprofundir en el coneixement de l'edifici. A continuació incloem un resum de les dades històriques conegudes així com dels resultats arqueològics.

En ambdós casos es cita textualment la informació aportada per Subiranas en la memòria final de resultats de la intervenció de l'any 2016. (SUBIRANAS, 2016: 11)

Documentació històrica: El lloc de Vallmoll, és un dels primers que apareixen citats a la documentació medieval del Camp de Tarragona en el moment de la conquesta feudal. De fet, el 1153 ja apareix com a afrontació en un document de venda d'una masia de la zona.

S'ha de destacar però que aquest topònim Vallmoll ha estat confós sovint amb un altre Vallmoll proper al castell d'Olèrdola i que es documenta al segle X.

Segons les referències bibliogràfiques esmentades, cal situar l'origen del castell de Vallmoll dins el context de repoblació de les terres del Camp de Tarragona, al segle XI i a remolc de la tasca colonitzadora duta a terme per l'Arquebisbe de Tarragona i la família dels Aguiló a mitjan segle XII.

Res sabem però sobre la primera fortificació, atesa la inexistència d'un estudi documental exhaustiu que permeti situar clarament els orígens del castell. Tampoc és possible aprofundir, sense més estudis, en la confusió abans esmentada entre el Vallmoll d'Olèrdola i el "nostre" castell que esdevé molt present en les referències bibliogràfiques consultades.

Per aquest motiu, hem d'encetar la ressenya històrica en el punt on les dades consultades són clarament relacionables amb el castell de Vallmoll situat a l'Alt Camp.

L'any 1176 Guillem V de Castellvell, senyor del lloc, en testar, llegà la seva dominicatura de Vallmoll a l'Ordre del Temple, des de la terra de Ponç de Fonollar fins al riu Francolí.

L'Ordre del Temple retindria aquesta dominicatura fins que no se li retornés una certa quantitat que li devia el testador. A partir de la presència d'una comanda hospitalera a Vallmoll, des de la fi del segle XII, sorgiren alguns enfrontaments entre els hospitalers i els Castellvell-Montcada que tanmateix continuaren essent senyors de Vallmoll i del seu castell.

En qualsevol cas, el castell mai fou el lloc d'habitatge dels templers ni tampoc, més tard, dels hospitalers que a partir al 1184 tenien drets i béns a Vallmoll, mantenint-los fins el segle XVIII.

El 1291, entre les moltes propietats que aportà Guillema de Montcada com a dot quan es casà amb l'Infant Pere, germà de Jaume II, hi figurava el castell de Vallmoll. El 1300, la mateixa Guillema de Montcada cedí, amb reserva d'usdefruit per a tota la vida, al rei Jaume II les baronies de Montcada i Castellvell dins de les quals era inclòs Vallmoll.

La baronia passà després dels Montcada als Foix. Però Castó I, comte de Foix i vescomte de Bearn, féu donació al seu oncle, Ramon Folc de Cardona, l'any 1312, del castell i lloc de Vallmoll.

El vescomte va prendre possessió tot seguit davant de Jaume de Flix, notari de Vallmoll. Segons l'acta que es conserva, el consell, i reunit a l'església de la vila tot el poble, els procurador dels Foix, prenent de la mà el vescomte, l'entrà al castell i, una vegada fora, tanca i obrí les portes del recinte i al crit de "Via Fora" fou aclamat el nom de Cardona per dues vegades públicament.

L'any 1402, els Cardona lliuraren la baronia de Vallmoll als Cervelló i aquests la vengueren per 20.000 florins al cavaller mallorquí Gregori Burgues, el 16 de novembre de 1408. Posteriorment i arran d'una aliança matrimonial, el castell de Vallmoll passà ala família Montpalau, tot i que el 1502 retornà de nou a la família Burgues que mantingueren la baronia fins a principis del segle XVII.

En aquest moment, amb la mort d'Isabel de Pax i Burgues, la succeí el seu fill Joan de Boixadors i de Pax, comte de Savallà. L'última Boixadors fou Joana de Boixadors i de Cotoner, a la qual va succeir el seu fill Francesc Xavier Rocabertí de Dameto i Boixadors, comte de Peralada i Savallà, marquès de Bellpuig, marquès d'Anglesola i vescomte de Rocabertí.

Mort el seu fill, solter, l'herència passà a Joana Adelaida Rocabertí de Dameto i de Verí, la qual nomenà hereu el seu nebot, Ferran Truyols i Despuig, marquès de la Torre, el qual posseí el títol i l'herència fins el 1922, data en què foren venudes les possessions al vallmollenc Josep Orga que finalment, l'11 de febrer de 1942, el vengué a l'ajuntament de Vallmoll, actual propietari.

Antecedents arqueològics: En els darrers anys, el castell de Vallmoll ha estat objecte de varies intervencions arqueològiques vinculades a les diverses fases que es defineixen en el Projecte de restauració del castell, promogut per l'Ajuntament de Vallmoll. Les excavacions arqueològiques realitzades al castell l'hivern del 2010 i localitzades a l'ala est, posaren al descobert restes datables entre els segles XII-XIV, sense més precisió per la qual cosa no podem confirmar que es tracti de vestigis de la ocupació inicial.

Tot i aquesta hipòtesis, les restes actuals del castell de Vallmoll corresponen indubtablement a una barreja entre el castell-palau tardogòtic dels segles XV-XVI i l'obra renaixentista dels segles XVI-XVII, aquestes darreres atribuïdes a l'arquitecte Pere Blai, autor, entre d'altres de la remodelació del Castell de Torredembarra, de l'església de la Selva del Camp, de la façana del Palau de la Generalitat, a Barcelona, de la Capella del santíssim de la Catedral de Tarragona, entre d'altres.

Aquestes són les conclusions derivades de la intervenció realitzada l'any 2011, en la qual s'intervingué a gran part de la superfície interior de la fortificació. Tot i això, cal ressaltar que, a la zona del pati principal no s'exhauriren ni molt menys els nivells arqueològics, motiu pel qual resta encara una important estratigrafia pendent d'excavació que pot aportar dades prou interessants respecte de les primeres fases.

També cal tenir present que, atesa la complexitat i dimensions de la fortificació, pel complet coneixement de la història del castell i com a complement de la recerca arqueològica, manca encara avui un estudi exhaustiu de les fonts documentals d'arxiu que permetin contrastar les dades arqueològiques que tenim actualment amb les de la documentació escrita.

En aquest sentit, només comptem amb dades històriques disperses i poc exhaustives procedents de fonts bibliogràfiques de caràcter local en les quals, generalment no s'hi

referencien les fonts utilitzades i on s'hi afegeixen interpretacions de rigor històric discutible.

Tot i això, aquesta bibliografia és, actualment, l'únic instrument on s'esmenten algunes dades i cronologies que permeten entreveure de manera generalista les fases històriques més rellevants de la fortificació.

És força evident que, a partir de les dades bibliogràfiques fins ara citades resulta especialment difícil endevinar en quin moment fou construït el gran castell-palau gòtic que constitueix actualment gran part del castell de Vallmoll ni tampoc l'època en què es duqué a terme l'ampliació del recinte, clarament visible arquitectònicament en una part del castell.

Tot i això, a partir de les formes arquitectòniques conservades – sobretot en el finestral d'alguns dels edificis – semblaria el més lògic que l'obra gòtica pugui relacionar-se amb el moment en què el castell fou venut, l'any 1408 a la família Brugués.

Aquesta possibilitat s'esdevindria per una banda pel fet que, l'esmentada família ostentà la propietat del castell durant un llarg període i també pel fet que, segons les mateixes fonts bibliogràfiques, els Brugués vivien al castell i es feren enterrar a l'església parroquial i a més, en diferents moments obtingueren del rei beneficis per restaurar tant les muralles del poble, com el castell.

A aquest fet podem afegir la data en la qual se cita l'ordre del rei Alfons el Magnànim en què, l'any 1432 disposà la percepció d'impostos per a la reparació de les muralles, tant de la vila com del castell.

Pel que fa a la gran reforma posterior amb la qual s'amplià el perímetre del castell vers el sud, donem credibilitat als estudis anteriors que esmenten que en fou l'autor l'arquitecte Pere Blai (1553-1621), que durant un temps residí a Vallmoll, junt amb el seu germà Joan.

Si donem per bona aquesta hipòtesi que per altra banda és força coherent amb l'estil arquitectònic que s'observa a la part afegida del castell, hem de considerar que les obres es podien haver dut a terme en un període entre el 1565 i 1621, moment en què Pere Blai realitzà diverses obres, entre les quals la del castell-palau de Torredembarra, una

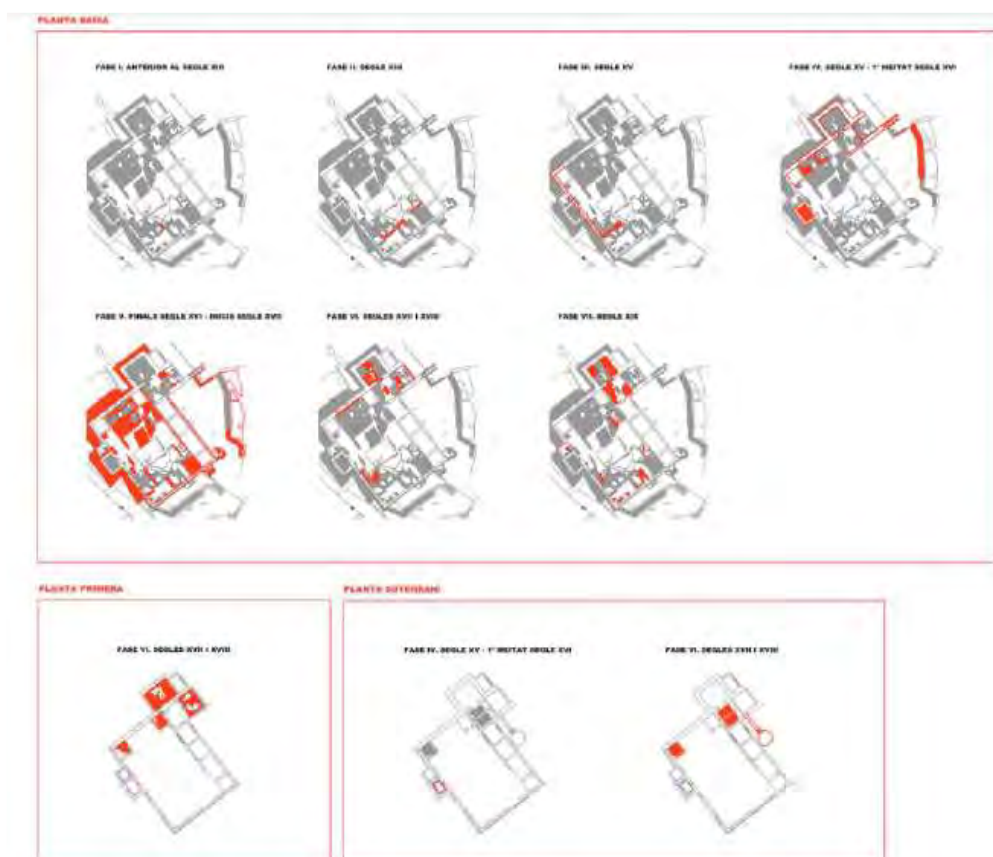
construcció que, en alguns aspectes presenta certa similitud amb les parts reformades del castell de Vallmoll.

La reforma s'associaria amb la família dels Boixadors com a senyors del castell que, segons les fonts bibliogràfiques residien al castell i durant aquest període s'enterraven a la parròquia de Vallmoll.

Finalment, el plànol de Vallmoll aixecat l'any 1646 per l'enginyer i militar francès Sébastien de Pontault de Beaulieu, demostra que, en aquella data les obres de reforma ja s'havien efectuat ja que, malgrat la simplicitat amb que es representa el castell, en el dibuix s'identifica clarament la part reformada.

Així doncs, l'obra de reforma ha de situar-se entre finals del segle XVI i primer quart del segle XVII, amb un estil de formes clarament renaixentistes.

La fortificació fou ocupada fins al segle XIX i abandonada després de la Guerra de la Independència, moment a partir del qual fou objecte d'un important espoli.

Evolució constructiva del castell en base als resultats de l'excavació de 2011. Font: Carme Subiranas

3. Descripció del lloc d'intervenció i ubicació exacta

El municipi de Vallmoll, ubicat a la comarca del Alt Camp, disposa d'una superfície de 16.611 km². La zona on s'emplaça el castell és l'extrem oest del nucli en una zona elevada que domina la plana circumdant.

La seva posició geogràfica estratègica és fruit de la seva missió com a assentament medieval amb funcions de vigilància de la vall del riu Francolí en l'època de la reconquesta.

L'àrea a intervenir queda compresa al centre de les següents coordenades UTM (en projecció ETR S89): X= 353045 ; Y= 4563339 ; Z= 138.8 m.s.n.m

Detall del nucli Vallmoll i la ubicació del castell.

4. Metodologia i desenvolupament dels treballs

Com ja hem dit, els treballs a realitzar al Castell de Vallmoll corresponen a l'execució de les Fase VI del "*Proyecto de restauración del Castillo de Vallmoll*". Que pot correspondre l'última fase de restauració del castell. Tanmateix la intervenció arqueològica a realitzar pot treure a la llum elements desconeguts que puguin suposar el replanteig d'una futura actuació.

Abans de tot cal recordar que el Castell de Vallmoll compta amb la protecció de la categoria de Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) segons la llei 9/93 del Patrimoni Cultural Català, disposició Decret 22/04/1949, i publicació B.O.E 05/05/1949. Disposa del número de registre: 1716-MH.

Per tant, la fase d'actuació del present projecte dona compliment a la resolució de l'acord de Comissió de Patrimoni del Departament de Cultura del passat 24 de febrer de 2021 on s'acorda per unanimitat:

Autoritzar el projecte bàsic i executiu de restauració del Castell de Vallmoll. Fase VI. Restauració de les façanes, recuperació del fossat, adequació de les torres i accés nord-est amb les següents condicions:

- Els elements de suport de la plataforma elevadora no poden afectar cap estructura històrica.
- La nova fusteria ha d'ajustar-se, com a mínim en aspecte cromàtica, a les ja instal·lades.
- Les instal·lacions, en cap cas poden afectar estructures històriques.
- En cas que les solucions finals a partir dels resultats arqueològics comportin canvi substancials, serà necessari que la CTPC examini la seva idoneïtat.
- Les intervencions arqueològiques han de realitzar-se sota la direcció d'un arqueòleg amb la corresponent autorització del departament de cultural.

Les actuacions a realitzar en aquesta fase es resumeixen al següent llistat:

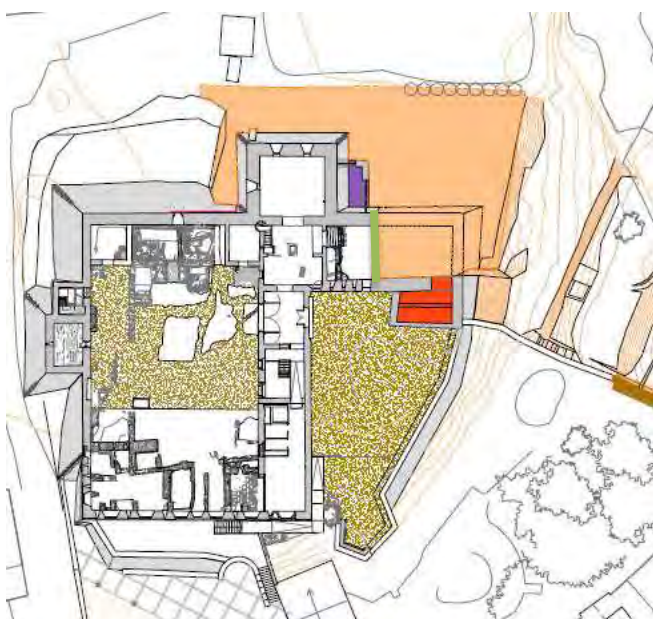
- Restauració integral de les façanes exteriors del Castell
- Recuperació integral del fossat del Castell en les façanes nord i oest

- Excavació arqueològica en extensió de la zona nord i est del Castell, on es preveu l'aparició dels murs d'arrencament de a meitat de l'edifici anomenat Sala Gòtica i que es troba a l'interior d'una finca adjacent, avui propietat municipal.
- Excavació arqueològica en extensió a la zona nord i est del castell, on es preveu l'aparició de murs d'arrencament de la meitat de l'edifici anomenat Sala Gòtica i que es troben a l'interior d'una finca adjacent propietat municipal.
- Obertura d'un nou accés a la zona nord-est, accessible per a usuaris amb mobilitat reduïda a través del mur de tancament de l'ala est, que serà desmuntat.
- Restauració de la torre nord-est, amb eliminació del dipòsit d'aigua que es troba a la planta noble.
- Restauració de la muralla est del Castell.

Per tant el present informe inclou els resultats preliminars de:

- Excavació en extensió de zona nord-est del castell, tasques realitzades amb mitjans mecànics i manuals.
- Excavació arqueològica integral i amb mitjans manuals de la torre est.

Metodologia: El treballs arqueològics de totes aquestes tasques han implicat la documentació gràfica del procés i dels materials, nivells i estructures, seguint la metodologia prefixada per Harris i Carandini.

Planta general del castell amb les àrees d'intervenció arqueològica.

5. Descripció dels treballs

Les tasques d'excavació i documentació arqueològica s'han centrat principalment a l'extrem nord-est del recinte on s'ha intervingut a la sala gòtica, la torrassa i també s'han realitzat treballs d'excavació i documentació a l'espai del fossat.

Sala gòtica: Les feines es van iniciar amb l'esbrossada en superfície, per mitjans mecànics i amb una cullera de neteja, de la zona d'intervenció, la qual tenia una superfície aproximada de 200 m² i s'ubicava en la banda nord-est del castell, on gran part d'aquesta àrea estava destinada al cultiu de l'olivera.

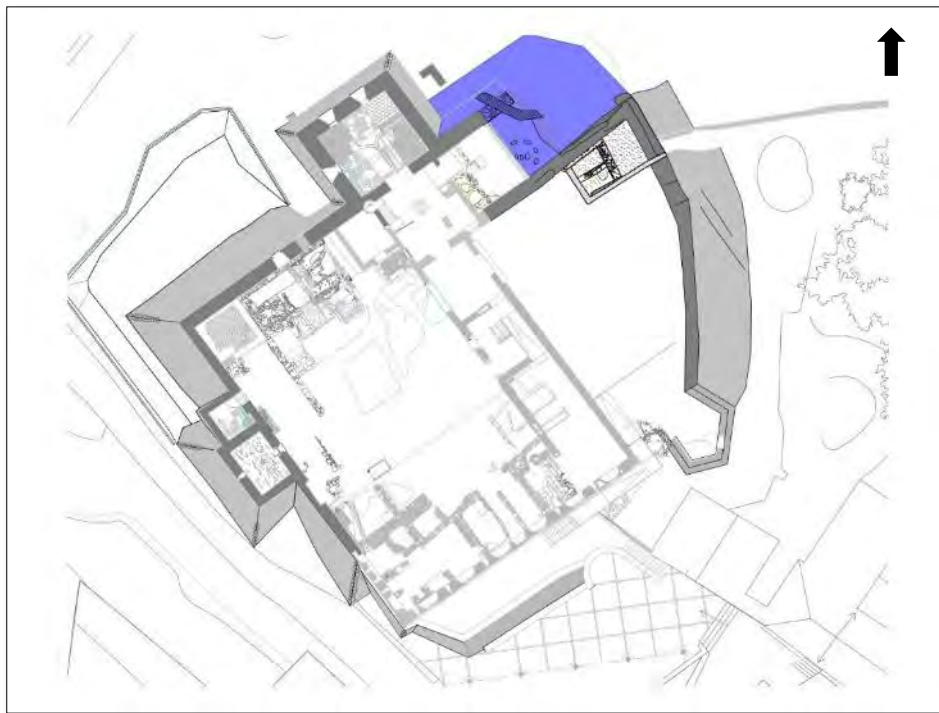

Vista inicial de les feines de sanejament, a mà esquerra vista de la torrassa, a mà dreta la paret que tancava la sala gòtica.

Vista de la zona d'actuació un cop extreta la vegetació.

Un cop sanejada la superfície es va dur a terme la delimitació de l'únic espai on es concentrava sediment arqueològic, una petita zona de 46 m² de superfície ubicada a continuació de la sala gòtica, intervinguda durant la campanya del 2011. A la resta de l'espai ja aflorava el subsòl geològic, compost per graves i argiles de coloració groguenca.

En blau la zona intervinguda.

Vista de la zona d'intervenció l'any 2007 on s'observa l'espai on es conservava estratigrafia va quedar al marge del cultiu d'oliveres. Fotografia: Miquel Orellana.

Vista de la màquina retirant el sediment superficial, i com ja s'observa el subsòl geològic.

Cal destacar que el sanejament i rebaix només s'ha realitzat en la zona entre la torrassa i la sala gòtica. A la resta de l'espai i per necessitats de gestió, accés i circulació de treballadors, materials i maquinària durant l'obra ha quedat sense fer, restant el seu rebaix i control per mitjans mecànics per més endavant.

A mà esquerra vista de l'espai destinat a l'excavació manual, a mà dreta vista de la màquina sanejant la capa vegetal.

Un cop definit l'espai es va procedir a l'excavació manual de la zona, aquesta estava delimitada al sud per una part de la paret de tancament meridional de la sala gòtica, **U.E. 18**. En concret s'ha documentat un tram de de 6.8 m d'alçada, 1.60 m d'amplada i 12.30 m de longitud, visible en l'exterior de l'edifici. Segueix les mateixes característiques que el tram documentat en actuacions prèvies, és a dir, correspon a una paret de maçoneria feta amb blocs de pedra irregulars lligats amb morter de calç. A la part superior s'intueix part de l'arrencament de la volta que cobria la sala. Val a dir que no s'ha documentat restes del seu enderroc durant els treballs de rebaix, ja que aquesta zona ha estat destinada al cultiu d'oliveres fins a poques setmanes d'iniciar la intervenció. Per tant el possible enderroc existent possiblement va ser retirat quan la zona va esdevenir àrea de producció agrícola.

Vista frontal del parament intern meridional de la sala gòtica.

El límit oest de la zona d'intervenció el definia un potent mur de maçoneria **U.E. 19** de set metres d'alçada amb un gruix constant d'entre 0.40 i 0.50 m, que tapiava part de la sala gòtica de l'edifici. Estava fet amb un aparell molt irregular a base de pedra, terra i restes de materials constructius, com teules i també alguns carreus treballats reaprofitats en la construcció. En l'alçat del mur s'hi pot apreciar una línia superior de quatre espitlleres. Així com una porta amb llinda de fusta, que es troba tapiada amb un mur menys gruixut respecte a la resta del parament. També hi trobem dues petites espitlleres. Com ja hem dit, la funcionalitat d'aquesta estructura va ser la de tapiar i tancar l'espai original de la sala un cop es va ensorrar la volta i la paret nord actualment desapareguda.

Aquest parament va ser desmuntat sota control arqueològic el passat més de març, sota la direcció de Joan Bernal Capdevila. (vid. Bibliografia).

Vista de la cara exterior de la paret U.E 19 durant l'excavació, i abans del seu desmuntatge. El parament va ser corresponentment documentat durant al campanya d'excavació de l'any 2011.

Pel que fa la resta del perímetre de la zona d'actuació per la banda est aflorava el subsòl geològic mentre que pel nord s'acumulava tot un nivell d'enderroc, davant de la torre de l'oratori, i s'intuïa la plataforma de formigó excavada al subsòl per ancorar la base de la grua utilitzada en fases anteriors.

Un cop definit l'àmbit d'actuació i sanejada la zona es va procedir a les tasques d'excavació manual. El primer nivell documentat fou la **U.E. 01**, un estrat de terres de color marró fosc força orgànic amb la presència de vegetació, plàstics, ferro, llaunes i pedres en la seva composició. Tenia entre 0.40 i 0.80 m de potència i s'adossava a les dues parets anteriorment descrites (U.E 18 i 19).

Seguidament es va localitzar un estrat de terres de color marró clar **U.E. 02**, poc compacte de 0.20 m de potència i que s'estenia de forma regular per tota la superfície intervinguda. Pel que fa a la seva posició física també s'adossava a les parets U.E 18 i 19 i cobria dos estrats localitzats en diferents àrees de la intervenció.

Vista de l'afiorament de l'estrat U.E 02 durant el procés d'excavació de la capa vegetal U.E 01.

El primer corresponia a un estrat de terres de color marró clar i força compacte **U.E 03** que presentava una potència de 0.20 m, i del que es va recuperar diversos fragments ceràmics de cronologia moderna. Aquest nivell situat a al banda nord de la zona d'intervenció, amortitzava un conjunt d'elements de funcionalitat diversa. En primer lloc destaquen les restes de la fonamentació del mur de tancament nord de la sala gòtica, **U.E. 08**, bastit directament sobre el subsòl geològic. D'aquesta paret s'ha documentat un tram de 1.60 m d'amplada, 3 m de longitud i 0.50 m de potència que segueix les mateixes característiques constructives que la resta del parament de la sala. La seva presència ha permès confirmar la continuïtat del mur existent a l'interior de l'edifici, més enllà del tancament de la paret U.E. 19 (que se li adossa) i per tant concloure que la paret nord de la sala gòtica s'estenia uns metres més en direcció est. Com ja hem vist, les restes d'aquesta paret ens han arribat força arrasades, entre d'altres motius a conseqüència de reformes posteriors a l'edifici que el van seccionar.

Vista en superfície del mur U.E 08 i de la rasa U.E 06 seccionant l'estructura. També s'observa l'estrat U.E 04.

Un dels elements que ha afectat de forma important l'estructura és la rasa **U.E 06** d'uns 6 m de llargada per 0.90 m d'amplada i 0.60 m de potència amb una orientació NW-SE.

Aquesta estructura tallava diagonalment l'àrea de la intervenció seccionant les estructures com el talús defensiu exterior, la fonamentació del mur nord de la sala gòtica així com un nivell d'enderroc d'uns 0.25 m de potència amb abundant morter de calç en la seva composició **U.E. 04**. Aquesta rasa també seccionava les restes del paviment original de la sala gòtica **U.E. 05**, fet per una fina capa de morter de calç conservada entre el nivell d'enderroc **U.E 04** i el subsòl geològic, **U.E. 20**.

Pel que fa a la morfologia de la rasa cal destacar que el primer tram, l'ubicat més al nord presentava una trajectòria recta, mentre que en l'extrem sud s'intuïa un cert gir cap a llevant que es perdia més enllà de la zona d'excavació on ja aflorava el subsòl geològic. Possiblement aquest extrem de l'estructura va ser seccionada quan part de l'espai es va destinar a la plantació d'oliveres. Més difícil és determinar-ne el motiu de l'arrasament per la banda nord. En qualsevol cas l'estat de conservació en el que ens ha arribat l'estructura impedeix determinar de forma clara quines serien les seves dimensions originals.

Vista de les restes de la fonamentació U.E 08 i de l'estrat U.E 04 adossant-se, tots dos tallats per la rasa 06. A mà dreta la fonamentació U.E 08 i la seva continuïtat cap a l'interior de la sala per sota la fonamentació de la paret U.E 19.

Pel que fa al sediments documentats en l'interior de la negativa se'n van identificar dos, les **U.E. 11 i 12**, molt semblants en la seva composició i característiques morfològiques. D'uns 0.20 m de potència cada un estaven compostats per un nivell d'argiles, barrejat amb arena d'una textura força compacte. L'única diferència entre ambdós era la presència de nombroses restes orgàniques, principalment arrels, a l'estrat U.E 11. Durant els taques d'excavació només es va recuperar un fragment de ceràmica vidrada monocroma marró, d'un ampli espectre cronològic. Per últim i en la base d'aquesta estructura es va identificar diversos blocs de pedra irregulars disposats de forma més o menys regular lligats amb terra i una mica de morter de calç, **U.E. 13**, aturant-se l'excavació a aquesta cota.

Per les característiques de la base de l'estructura així com dels nivells de sediment excavats per sobre, pensem que la U.E 06 podria correspondre a la rasa de fonamentació d'un possible mur de tàpia que compartimentava o dividia la zona un cop la sala gòtica ja havia perdut completament la seva funcionalitat. De fet aquest element correspon possiblement a l'últim moment d'ús de l'espai, ja que afecta a totes les construccions preexistents.

Vista general de la negativa U.E 06 un cop excavada.

Finalment cal esmentar un altre element encara amortitzat per l'estrat U.E 03, en concret es tracta de part del talús defensiu, **U.E. 10**, el qual s'adossa per la banda exterior al

mur de tancament nord de la sala gòtica **U.E 08**. Aquest parament té una secció triangular i esta realitzat a partir de blocs de pedra lleugerament devastats lligats amb morter de calç i disposats en filades més o menys regulars. Fins al moment s'ha documentat 6 m de la seva longitud seguint la mateixa orientació de la sala gòtica, E-W. Són visibles i 1.80 m de potència tot i que no s'ha esgotat el sediment en aquest punt, essent un dels llocs on encara hi ha excavació pendent.

Vista de la negativa U.E 06 i del seu sediment, a mà dreta el talús U.E 10 seccionat per aquesta estructura.

Vista general del talús U.E 10 adossant-se a la cara nord del mur U.E 08. Ambdós estan tallats per la negativa U.E 06.

Tal i com es pot observar a les fotografies l'estructura també es troba afectada per la construcció de la rasa U.E 06.

Finalment en aquesta zona però ja a la banda sud es va procedir a l'excavació de l'estrat **U.E 04** un nivell de terres, de 0.25 m, de color blanc amb abundant morter de calç molt solt amb la presència de força material ceràmic en la seva composició. Entre els materials recuperats hi ha una ceràmica blava catalana amb decoració d'orla d'ull creuat (1600-1635) i també un fragment de reflex metàl·lic amb decoració atribuïble al segle XVII. Tanmateix per la resta de la mostra el conjunt es podria situar vers els segles XVII-XVIII.

Vista de l'excavació del nivell U.E 04

Pel que fa a la seva posició física es trobava parcialment cobert per l'estrat U.E 03 i amortitzava el nivell de circulació U.E 05.

Per últim i per sota de l'estrat U.E 04 es va documentar un nivell de calç força compacte que s'entregava a les dues parets laterals de la sala gòtica, al mur sud U.E 18 i al mur nord U.E 08. Al mateix temps era tallat per la paret moderna U.E 19. Aquesta capa U.E 05 ha estat interpretada com el nivell de circulació de la sala gòtica, de fet ja es va localitzar i documentat a l'interior de l'edifici durant la campanya de 2011, datant-se en època renaixentista.

Cal destacar la localització en aquest nivell de set estructures negatives de funcionalitat incerta que també afecten al subsòl geològic. Totes elles **U.E 07, 25, 27, 29, 31, 33 i 35** tenen una morfologia similar, presenten una planta rectangular d'extremes arrodonits amb unes mides mitjanes de 0.30 x 0.50 m. Tenen una potència entorn els 0.05 m i

estaven reblertes per un sediment molt poc compacte del que es va recuperar un únic fragment de vidre en un d'elles. Per la seva ubicació, sembla que segueixen un patró ja que es trobaven alineades properes entre elles i marquen l'empremta d'alguna estructura. Tanmateix tenint en compte el grau d'arrasament es fa difícil contextualitzar i interpretar la seva funcionalitat. Durant la campanya del 2011 també es va documentar en aquest mateix paviment i a l'altre banda de la paret U.E 19, dues negatives circulars de funcionalitat indeterminada.

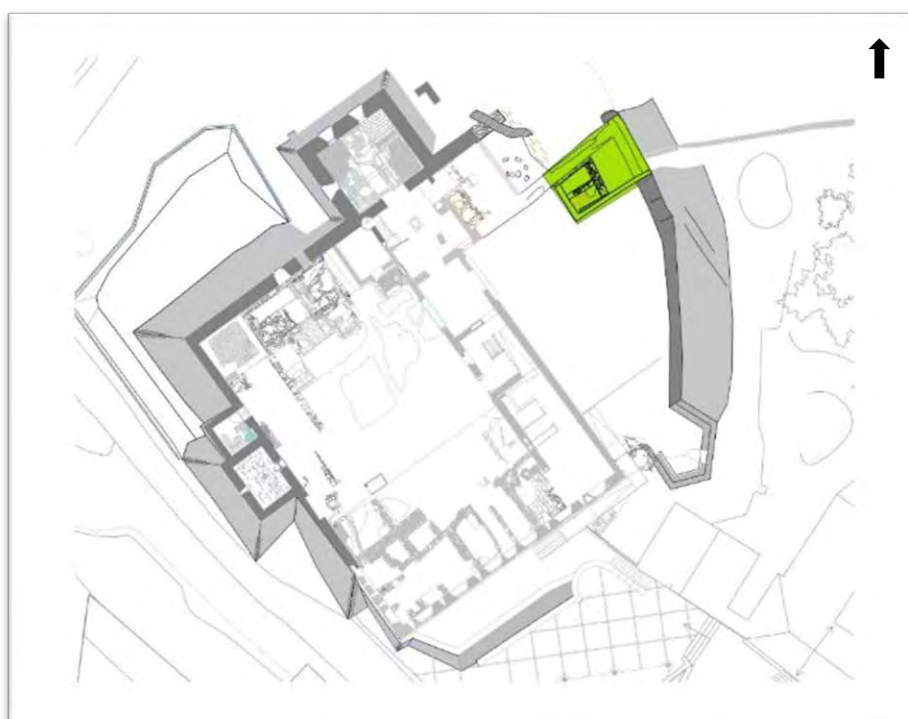

Detall de les diferents negatives retallades en el subsòl geològic i en el paviment U.E 05.

Vista final de l'excavació, de les negatives, la rasa, el paviment, la fonamentació del mur i el talús , juntament amb el forat d'un micropilotatge.

La Torrassa: L'altre espai on s'ha intervingut correspon a la torrassa ubicada en l'extrem nord-est del recinte. En aquest cas l'objectiu ha estat delimitar-ne tant l'exterior com realitzar el buidatge intern. Aquesta estructura defensiva presenta una planta rectangular i una superfície interna de 26 m². Durant la intervenció realitzada el 2011 i dirigida per Carme Subiranas es va dur a terme la seva delimitació, ja que era coberta de runa i terres, i on es va poder definir la planta. Posteriorment es va realitzar un sondeig en la cantonada sud-oest per comprovar la seqüència estratigràfica i en ell es va localitzar una compartimentació.

En verd la zona d'actuació.

L'edifici presenta una planta rectangular i se situa a la cantonada nord est del recinte, definida pel mur de tancament sud de la sala gòtica i el recinte emmurallat. A aquests dos paraments s'hi van adossar dues parets solidàries entre si, la U.E 59 contra el mur de la sala gòtica (U.E 18) i la U.E 55 possiblement contra la muralla (U.E 64), definint així el perímetre de l'estructura. L'edifici ha patit forces transformacions des de la seva construcció detectant-se fins a quatre fases constructives diferenciades que anirem descrivint de forma detallada a continuació.

Les característiques morfològiques de la paret U.E 18 ja han estat descrites anteriorment, però en aquest tram destaca la documentació d'una obertura, **U.E 61**, una

porta definida per brancals fets de tova manual rematats per una arc de volta rebaixada fet també de maons manuals disposats de cantell. L'obertura correspon a una reforma posterior de la torre, i la seva realització dificulta la lectura entre la relació física de la paret gòtica i el recinte emmurallat. Tanmateix la possible continuïtat del mur de la muralla suggereix que el parament de la sala gòtica s'adossava a aquest element defensiu.

Vista, a l'esquerre de l'arcada encastada a la cara interna de la muralla i en la paret sud de la sala gòtica, a la dreta. En la part inferior s'observen les restes dels brancals de maons.

Pel que fa al tram de muralla i talús defensiu **U.E 64** en aquest punt concret, tot i que té majors dimensions, s'han documentat uns 4.5 m de longitud, 3.7 m d'alçada i 1.60 m d'amplada. Correspon a un mur de maçoneria fet amb blocs de pedra sense devastar lligada amb morter de calç que ens ha arribat amb un arrebossat de morter per la cara interna, conseqüència de la transformació en els usos de la torrassa. Com ja hem esmentat la porta U.E 61 es va encaixar justament en el punt de contacte entre aquest parament i el de la sala gòtica. Aquest tram del llenç defensiu conserva a l'alçada del segon pis, on el mur té una menor amplada, diverses obertures. En concret es tracta de quatre espitlleres **U.E. 65, 66, 67, 68** d'entre 0.40 x 0.45 m vinculades a les

transformacions de l'espai i les necessitats defensives del segle XIX. Durant els treballs d'excavació ens van localitzar tapiades i s'han recuperat i consolidat durant les obres.

Vista de la cara interna de la muralla, U.E. 56.

Sobre aquests dos sòlids paraments, situats cronològicament en època gòtica, segles XV-XVI, tal i com es desprèn de la intervenció prèvia, es va optar per afegir dues estructures muràries per edificar una torre, ja que aquest espai quedava aïllat defensivament.

En les transformacions del segle XVII-XVIII s'incorpora un mur a la banda sud, **U.E. 55**, fonamentat en el subsòl geològic i orientat E-W. Fet de maçoneria presentava unes dimensions de 3.30 m de longitud, 0.70 m d'amplada i 0.90 m de potència conservada.

Pel que fa a les relacions físiques, a l'extrem est el mur va ser tallat per l'obertura de la porta **U.E. 81** (identificada per criteris metodològics amb un altre número però igual a la obertura U.E 61). A banda i banda d'aquesta obertura es conserven les restes de dos brancals de tova manual **U.E. 69** i **70**, de 0.60 m de potència. Cal pensar que aquest parament s'entregava a la cara interna de la muralla, però la construcció de la porta ha esborrat qualsevol evidència d'aquesta posició física.

Pel que fa a l'extrem oest, el mur 55, era solidari amb la paret **U.E. 59**, amb la que formava una cantonada. Aquest mur una orientació N-S i unes dimensions de 3.80 m de longitud, 0.65 m d'amplada i entre 0.80 i 0.90 m de potència. Era construït amb maçoneria de pedra irregular lligada amb morter de calç, i físicament s'adossava al mur de tancament sud de la sala gòtica, U.E. 18, tancant així el recinte de la torrassa.

Vista del parament original U.E. 55 (en vermell), el brancal U.E. 70 tallant l'anterior i el tapiat i recrescut U.E. 57.

Vista dels paraments originals de la torrassa U.E. 55 i 59. Per sobre els recrescuts de fases posteriors U.E.57 i 60.

Cal mencionar que aquest dos murs actualment presenten dues fases de recrescut, modernes. Per sobre el mur U.E 55 trobem la paret **U.E. 57**, que correspon al tapiat de la porta U.E 81 i que per tant correspon a l'última fase constructiva, moment en que es decideix tancar l'accés i impedir la comunicació del nord-est del recinte amb el pati ubicat al sud-est, ja al segle XX. Les dimensions documentades del mur U.E 57 són 7.5 m de longitud, 0.60 m d'amplada i 1 m de potència i igual que la resta de construccions de la zona correspon a un mur de maçoneria.

El segon recrescut correspon a la darrera fase de consolidació de la torrassa, 2011, en el que a la part superior dels murs existents és va aixecar, amb l'objectiu de regular la superfície i donar volum a la torre dues parets més. Aquestes són més estretes que les originals i fan uns 0.65 m de gruix per uns 0.80 i 0.90 m en la cara oest i 0.65 m en la cara sud. El mur U.E 58 descansa sobre el tapiat U.E 57 i la paret sud de la torrassa U.E 55. Per la seva banda la paret U.E 60, solidaria a l'anterior, descansa sobre el mur U.E 59, tancament oest de la torrassa.

Vista dels murs que conformen el perímetre de la torrassa.

Centrant-nos ara en les tasques d'excavació manual de la torre, les feines es van iniciar amb el sanejament de terres i de la capa vegetal en la banda nord de la torrassa, en

l'exterior de l'estructura, concretament en l'esplanada destinada al cultiu d'oliveres i on havia col·lapsat la paret que tapiava l'obertura, **U.E 62** feta a partir de blocs irregulars

Vista de la cara nord, amb el tapiat U.E 62 l'any 2007.
Fotografia: Miquel Orellana.

Vista de la cara nord de la torrassa durant les feines de sanejament de l'actual fase.

de pedra i lligats amb morter de calç. En el nivell de terres acumulat en aquesta zona, a banda de les restes de l'ensulsida del mur també hi havia part del sediment que obliterava aquest element defensiu.

A continuació es va procedir a retirar part del sediment intern esllavissat que per motius de seguretat, per l'evident perill de despeniment es va fer amb el suport parcial de la màquina. Un cop sanejada la part més perillosa es va apuntalar l'arcada de maons de la porta per poder treballar a l'interior sense perill.

Seguidament es va delimitar la base del parament nord per tal de documentar correctament la relació entre la paret sud de la sala gòtica, U.E. 18, i l'obertura realitzada en ella, **U.E. 61**.

A partir d'aquest moment es va iniciar l'excavació en l'interior de la torre, on es va alternar el buidatge per mitjans mecànics, en els primers nivells potents d'enderroc i l'excavació manual, posteriorment en els nivells d'amortització a cota d'estructures i compartimentacions.

Vista de les feines en la cara nord de la torrassa, a mà dreta l'aflorament del subsòl geològic.

Val a dir però que abans d'extreure els nivells de sediment, a banda dels murs descrits anteriorment també s'observava un altre paret **U.E 52** feta de maçoneria orientació E-W i unes dimensions de 4 m de longitud, 0.35 m d'amplada i 2.6 m d'alçada que s'adossava al mur sud de la sala gòtica. Per sobre s'intuïa l'arrencament d'una volta.

Aquesta estructura, tal i com veurem més endavant correspon a una de les transformacions de la torrassa i sobre ella es van adossar alguna de les parts de compartimentació interna que descriurem més endavant.

El primer nivell documentat va ser la **U.E. 21**, format per un nivell de terres de marró clar, de 1.50 m de potència, amb la presència de blocs de pedres, morter, material constructiu i teula en la seva composició. Tenia poca consistència i els materials ceràmics recuperats abasten entre el segle XVIII-XIX i es troben força alterats. Cal tenir

Vista de l'excavació en la part superior de la torrassa, banda est.

en compte que aquest estrat es va excavar parcialment a la campanya de 2011 però per motius de seguretat es va deixar sense extreure tota la terra acumulada a la banda est de la torre. La inestabilitat de la part superior del mur de la muralla aconsellà en aquell moment, que la torre es va excavar parcialment per mitjans mecànics, no acostar-se a aquest punt de la torrassa.

Per sota l'estrat U.E 21 es va documentar l'estrat **U.E. 37** corresponent a un nivell de color marró molt clar mitjanament compacte de 2.20 m de potència amb la presència de blocs de pedra, còdols, teula, maons i algun fragment de vidre i ceràmica vidrada moderna en la seva composició.

Aquest nivell amortitzava les compartimentacions internes localitzades en l'interior de la torre. La primera estructura documentada va ser la **U.E. 54**, un mur orientat N-S de 3.70 m de longitud, 0.80 m d'amplada i 1.60 m de potència en el seu punt més alt. Correspon a un mur de maçoneria i estava revestit amb una capa de morter de calç per la banda externa, és a dir la cara est. La seva construcció està vinculada a la obertura de la porta.

La segona estructura que amortitzava el nivell U.E 37 va ser la **U.E. 51**, corresponent a un mur divisor orientat E-W. Correspon a un mur de maçoneria fet amb pedra irregular,

l·ligat amb morter de calç i una mica argila. Presentava unes dimensions de 2.40 m de longitud i 0.55 m d'amplada i una potència de 0.90 m. Ens ha arribat parcialment

Vista en secció de l'estrat U.E 37 i el mur U.E 54.

seccionat per l'extrem oest, conseqüència d'alguna intervenció posterior a la campanya d'excavació del 2011.

Aquest mur U.E 51 s'adossava per l'extrem oest al parament original de la torre, la U.E. 59, mentre que per l'extrem est s'adossava al mur U.E 54, anteriorment descrit. Per tant aquestes compartimentacions delimitaven tres espais interiors, un més gran a la banda est associat a l'accés de la porta i dos més petits en la banda oest. Precisament en aquest punt, és a dir a banda i banda del mur U.E 54 la seqüència estratigràfica era diferent.

Vista del mur U.E 51 durant el sondeig realitzat per Carme Subiranas l'any 2011. A mà dreta el mur localitzat seccionat actualment.

Finalment pel que fa als murs U.E 51 i 54 cal associar-los a un parament ja documentat durant la campanya del 2011 i visible a l'inici de la present intervenció, el mur **U.E. 52**, fet de maçoneria de pedra irregular i fragments de maons tot lligat amb morter de calç. Presentava una orientació E-W i unes dimensions de 4 m de longitud, 0.35 m d'amplada i 2.6 m, el qual s'adossava al mur sud de la sala gòtica, U.E 18 i s'intuïa l'arrencament d'una volta. Aquesta arrencament de volta marca la cota del forjat del primer pis de la torrasa.

Vista de les compartimentacions en l'interior de la torrasa i les seves relacions

Pel que fa al sediment excavat en l'interior d'aquest espai delimitat pels murs U.E 51, 52 i 54 es va documentar un nivell de terres, **U.E. 38**, de color blanquinós de 1.10 m de potència poc compacte amb la presència de fragments de teula, pedres i fragments de

Vista de la U.E. 38, delimitada entre els murs U.E 51, 52, 54 i 59.

ceràmica vidrada en la seva conjunt. La mostra ha estat datada entre els segle XVIII-XIX.

Un cop excavat es va documentar la **U.E. 39** corresponent a un nivell de calç compactada de 0.10 m localitzat fonamentalment a la base del mur U.E 51 i interpretat com a solera constructiva d'aquest parament.

Seguidament i per sota es va excavar un nivell d'argiles de color marró compactes, **U.E. 40**, de 0.10 m de potència i on s'observava com la fonamentació del mur 51 ja quedava per sobre. Aquestes argiles amortitzaven a un nivell de terres format per una capa de calç molt fina, **U.E. 41** interpretat com a nivell de circulació.

Vista de la compartimentació U.E 51 i del paviment U.E 41.

Vista del paviment U.E 41a l'altre banda del mur U.E 51.

Aquest nivell de circulació s'adossava al mur original de la torrassa U.E. 59 mentre que era tallat pels murs 52 i 54. Tot i que no s'ha recuperat materials ceràmics del nivell que

l'amortitzava podem interpretar, per la posició física, com el nivell de circulació original de la torrassa.

Vista del paviment U.E 41 juntament amb els murs U.E 52 a l'esquerra i 54 a la dreta.

Pel que fa a l'altre espai excavat en l'interior de la torrassa, la banda est, la seqüència estratigràfica era completament diferent, tenint en compte que amb l'aparició del mur de compartimentació U.E 54 quedava dividida la superfície. Aquesta zona presentava un altre ús i el nivells que l'amortitzaven, per sota del nivell d'enderroc U.E 37, corresponien a dos estrats força argilosos i compactes, **U.E. 45 i 46** amb restes de maons i altres materials constructius en la seva composició. Eren molts semblants entre sí feien 0.70 i 0.40 m de potència respectivament. Els materials recuperats estaven vinculats a ceràmiques modernes vidrades atribuïbles als segles XVIII-XIX.

Vista de fragments de maons a tocar del murs U.E 54 i 57, davant de la porta sud de la torrassa.

Un cop extrets els nivells U.E 45 i 46, es va documentar un nivell de calç fet directament sobre el nivell geològic i amb una forta pendent descendent vers els nord, és a dir en direcció a la sala gòtica. Aquesta capa **U.E 47** va ser interpretada com un nivell de circulació que funcionava amb la porta nord, U.E. 61, realitzada en el parament sud de la sala gòtica, U.E. 18, i la porta sud U.E 81 realitzada en el parament U.E 55. Aquestes dues obertures van ser posteriorment tapiades amb els murs U.E 62 i 57 respectivament tal i com hem esmentat anteriorment.

Vista final del paviment de calç U.E 47 i de la fonamentació del mur sud de la sala gòtica anivellat per tal de fer-lo transitable.

Detall en la base del brancal, també localitzat a l'altre banda de la porta.

Vista del parament U.E 57, i del recrescut U.E 58 just a sobre. Es veu com el tapiat de la porta s'adossa a la muralla i fonamenta sobre el paviment U.E 47.

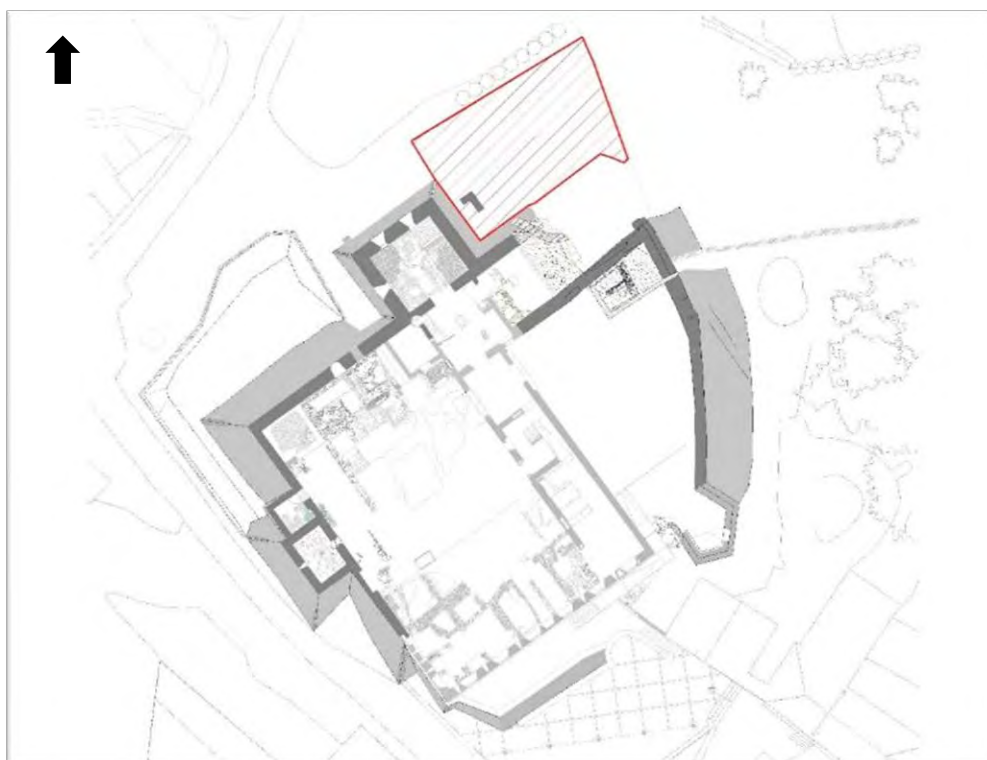

Vista general, banda nord de la torrassa un cop finalitzada la intervenció.

El fossat: Inicialment l'objectiu era realitzar un parell de sondatges per determinar-ne la potència conservada així com el seu hipotètic recorregut, finalment s'ha realitzat una delimitació en superfície d'una part important de l'extrem nord est del recinte.

Per fer més entenedora la descripció i facilitar la ubicació de les restes documentades hem dividit la zona d'intervenció en dos sectors diferenciats: Terrassa superior o esplanada existent a la zona abans d'endegar-se la intervenció, i la Terrassa inferior, corresponent als camps i feixes a llevant de la terrassa i la sala gòtica.

Terrassa Superior: Correspon a una superfície de 230 m² ubicada al nord-est del recinte, delimitada per la torre de l'homenatge a l'oest, la parcel·la confrontada al nord, la sala gòtica al sud i un marge de pedra seca a l'est.

Vista de l'àrea intervinguda, en vermell, en aquest sector.

Les feines es van iniciar a la base de la torre de l'oratori extraient amb mitjans mecànics part dels nivells d'enderroc acumulats a la zona, fins l'aparició de restes, moment en que les tasques ja es feien de forma manual. El primer objectiu era localitzar i retirar una gran llosa de formigó instal·lada en fases prèvies per l'ancoratge de la grua. A

continuació es pretenia delimitar el recorregut del fossar per tal de verificar el tancament del recinte per la banda nord-est.

Primerament es va dur a terme el rebaix dels diferents nivells de reompliment ubicats entre el talús defensiu, **U.E. 10**, on s'entrega a la torre de l'homenatge i la paret nord de la sala gòtica, **U.E. 08**. Aquesta acumulació consistia en diferents sediments molt argilosos de color marró, **U.E. 23**, amb la presència de blocs irregulars de pedres, material constructiu, maons i alguns fragments de ceràmica vidrada monocroma de color marró.

Vista dels treballs a màquina i manuals.

Seguidament es va localitzar la gran llosa de formigó, **U.E. 100**, adossada al fonament de la torre de l'oratori i al talús defensiu, aquesta gran estructura de 4 x 6 m per 1.20 m de gruix fonamentada sobre un dels nivells de rebliment del fossat. Per tal de seguir els treballs es va procedir a la seva eliminació per mitjans mecànics.

Vista inicial de la llosa de formigó.

Vista final de la llosa un cop delimitada.

En aquest punt i un cop retirada aquesta gran llosa, es va realitzar un sondeig per tal de constatar tant la fondària del talús defensiu, U.E. 10, com la fonamentació de la torre de l'oratori, **U.E. 95**. Durant el rebaix dels diferents sediments, formats per una acumulació de runa i argiles es va poder documentar la base de la torre de l'oratori, fonamentada i encaixada en la superfície del talús.

Detall dels treballs de rebaix a peus de la torre de l'oratori un cop extreta la llosa de formigó.

Finalment es va localitzar la fonamentació del talús, perfectament conservada, fonamentada en el subsòl geològic, assolint una potència total de 7.70 m.

Vista del pilar de la torre de l'oratori fonamentat en l'escarpa.

A continuació es va decidir avançar amb els treballs tot resseguint aquesta estructura en direcció est, resseguint el seu perímetre a una cota més elevada, ja que l'objectiu no era fer el buidat del fossat sinó intentar determinar el seu recorregut.

A mesura que es va anar definint aquesta gran estructura es va posar de manifest la deficient conservació del parament. Eren visibles diverses esquerdes a la part inferior i també s'evidenciava l'espoli i ensulsida d'una part, amb l'abundant morter disgregat i el subsòl geològic ja aflorant per darrere.

Vista frontal del talús documentat fins al moment.

Cal pensar que el nivell d'enderroc de més de 1 m acumulat en aquest punt, **U.E 213**, amb força morter de calç, pedres, carreus i alguna pedra carejada en la seva composició correspondria a l'ensulsida d'aquest parament. De fet la seva presència només s'ha documentat al llarg del tram malmès del talús, observant-se una estratigrafia diferent en altres trams.

Vista del tram documentat fins al moment.

En total es va registrar aproximadament 13 m d'aquesta estructura, amb un primer tram lineal molt ben conservat de 5.60 m de llarg. A partir d'aquí, es detecta un punt d'inflexió i una degradació del parament, que ja es troba molt malmès reduint progressivament la potència conservada en direcció est.

Vista en secció del sediment acumulat en el fossar.

Tot i el grau d'arrasament, és al final d'aquest tram que es localitza una nova filada de carreus amb una orientació diferent formant una cantonada **U.E 230**. En son visibles tres, un a sobre del l'altre altres així com la negativa d'espoli o pèrdua de dos blocs de pedra més. Aquestes deixen entreveure que l'estructura s'adossava directament al subsòl geològic. El seu traçat només s'ha documentat a llarg d'uns 0.60 m pel que es fa impossible determinar-ne la seva funcionalitat, que tant podria correspondre a l'arrencament i fonamentació d'una torre en direcció NE, o al canvi de trajectòria del fossar cap a la mateixa direcció.

Vista en detall de l'estructura U.E 230, a mà dreta encerclada en el seu context.

Un altre element a destacar durant la delimitació d'estructures i el rebaix dels nivells superficials en aquesta zona, és va la localització d'un mur molt arrasat però de grans dimensions, **U.E. 221**. Fa 1.80 m d'amplada i esta fonamentat directament sobre el subsòl geològic, fins el moment són visibles uns 4 m de la seva longitud. Presentava una orientació NE-SO i pel seu extrem nord es trobava completament seccionat mentre que l'extrem sud quedava cobert per un important paquet de sediment de moment no excavat. Per les seves dimensions, orientació i ubicació sembla versemblant que correspongui a la continuïtat del mur de tancament est del recinte, i per tant també de la sala gòtica.

Vista en planta del mur U.E 221.

Vista general del mur U.E 221 marcat en vermell.

Entre les seves característiques morfològiques destaca per presentar les parets enlluïdes amb una important capa de morter de calç, tot i que és evident que ens trobem a nivells de fonamentació. L'estructura es trobava seccionada per una rasa **U.E 229** de

funcionalitat indeterminada, de 1 m d'amplada i situada aproximadament al centre del tram documentat. Presenta una orientació NO-SE i té continuïtat en direcció oest, és a dir en direcció l'espai útil de la sala gòtica, a la plataforma superior on s'acumulava més sediment a l'inici d'aquesta fase d'obra. Les terres de tot aquesta zona estaven contingudes per un marge de pedra seca **U.E. 92** bastit a partir de blocs de pedra irregulars disposats en sec formant filades més o menys regulars definint només una cara vista per la banda exterior. La feixa s'ha pogut resseguir en direcció NO a SE en un tram de 20 m de longitud. La seva construcció va afectar diverses estructures, i la seva importància és que ens marca i delimita el canvi d'espai entre la sala gòtica i la terrassa inferior.

Per últim a l'extrem NO de la present intervenció, durant les tasques de rebaix es va localitzar un mur de 0.80 m d'amplada i 4 m de longitud, **U.E 220**. Està fet a partir de blocs de pedra irregular lligats amb un morter molt pobre de calç. Majoritàriament conté pedra sense devastar, tot i que es detecta en el seu parament blocs de pedra carejada possiblement reaprofitada. A l'extrem nord s'han detectat les restes d'una espècie de pilar fet amb maó manual idèntic al documentat en altres estructures del castell, i que sovint s'han relacionat amb les guerres carlines. La paret presenta una orientació SE-NW i es troba fonamentat sobre el talús defensiu de la cara est de la torre de l'homenatge, U.E. 10, i adossat per l'extrem sud al pilar de la torre de l'oratori, U.E. 95.

Vista en alçat del mur 220.

L'estructura apareix parcialment arrasada per l'antic tub que venia del dipòsit d'aigua. Tot i això per les seves característiques, ubicació i sobretot cota de fonamentació, és versemblant que la paret estigui vinculada a les transformacions fetes a l'edifici durant les guerres carlines i tingui relació amb les estructures documentades en l'espai on prèviament havia existit part de la sala gòtica.

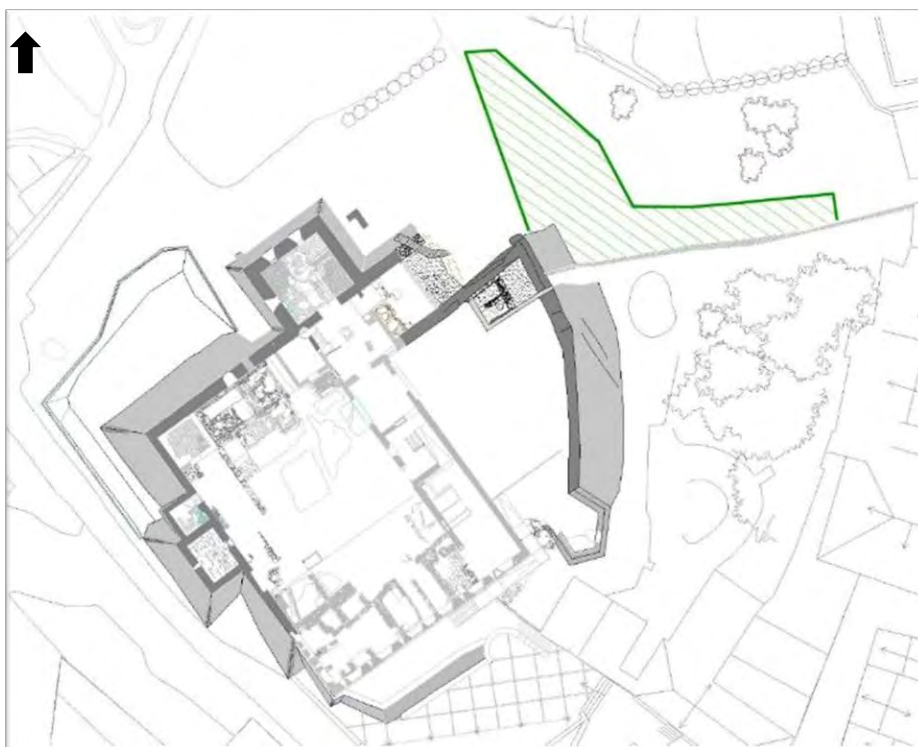

Vista en detall del mur seccionat pel tub de l'aigua, a mà dreta un cop retirat i aflorant en la part inferior la línia de l'escarpa.

Vista general de la ubicació del mur 220.

Terrassa inferior: Correspon a una superfície d'aproximadament 280 m² on s'ha intervingut entre l'espai definit pel tancament sud del clos defensiu, i la distància entre els marges de pedra seca U.E 92 i 218, separats per uns 9 m d'amplada i disposats i a quasi 3 m de desnivell.

En verd la superfície intervinguda en la terrassa inferior.

En aquest punt els treballs es van iniciar amb la realització d'un sondeig just a la cantonada entre el mur **U.E 219**, que separa la parcel·la municipal de la finca confrontada i el talús defensiu U.E 222 que s'estén per sota la torrassa. L'objectiu era documentar precisament la potència d'ambdós elements.

En primer lloc es va extreure una important capa vegetal amb abundant presència d'arrels i vegetació, **U.E. 01**, sota la qual hi havia una potent capa d'argiles força soltes **U.E 90**, de color marró i amb pedres de mides diverses en la seva composició. Per sota encara es va documentar un altre estrat, **U.E 207** també compostat per argiles però en aquest cas de color vermellós, molt depurades i netes que ja cobrien el subsòl geològic, format per roca.

Un cop detectada la roca natural i la fonamentació del talús, que assolia aproximadament 5 m d'alçada, es va decidir resseguir el seu traçat en direcció nord, el que va permetre documentar un altre talús defensiu amb el que era solidari i formava una cantonada, la **U.E. 204**, orientat E-O. D'aquesta estructura només es té registrat, fins al moment, un recorregut cap a l'est de 5.7 m i una potència de 3.6 m, però ha quedat constatat que encara tindria continuïtat fora dels límits de la intervenció.

A l'esquerra vista de la màquina realitzant el sondeig, a la dreta obrint en extensió.

Vista general de l'alçat de l'element defensiu.

A la part superior del talús U.E 204 s'han documentat les restes sobreposades d'una paret, **U.E 203**, formada per blocs de pedra petita lligades amb argila, interpretades com a reforma i/o transformació de l'estructura. Amb la mateixa orientació que el mur té una llargada de 2.30 m per un amplada de 0.90 m.

A l'esquerra detall de la posició física entre ambdós talussos. A la dreta i encerclat amb vermell les restes de la paret U.E 203.

Per una altra banda també s'ha pogut observar com l'extrem est del tram del talús U.E 204 està parcialment seccionat per la col·locació de la feixa de pedra seca **U.E 218**. Té una orientació N-S i s'ha pogut resseguir al llarg d'uns 13.50 m, marca el canvi d'aquesta terrassa respecte la inferior, on no s'ha intervingut.

Seguint l'orientació d'aquesta feixa s'han documentat les restes d'una estructura de cronologia contemporània, **U.E 205** feta amb ciment i pedres pertanyent a les restes d'una bassa de l'antic hort d'aquesta terrassa.

Acte seguit es van continuar amb els treballs en direcció nord, delimitant en planta tant les estructures com els nivells existents a cota d'arrasament del talús U.E 204, de l'estructura U.E 203 i també de la feixa de pedra seca. El motiu era que en intervencions prèvies durant aquesta fase d'actuació s'havien detectat en aquest punt restes de morter de calç de certa consistència a tocar del talús defensiu U.E 222.

Així doncs per sota la capa vegetal es va excavar encara amb suport mecànic l'estrat **U.E. 200**, un nivell de terres de color marró clar una mica orgànic amb la presència de vegetació, forces arrels, i pedres en la seva composició. Amb una potència entorn els 0.40 m, amortitzava un conjunt d'estructures corresponent a fases diferents tal i com ho manifesta la posició física entre elles. La neteja i delimitació d'aquests elements es va fer de forma manual.

En primer lloc es va documentar una gran estructura amb planta en forma de L formada per dos murs solidaris entre si amb una amplada de 1.80 m que definien una cantonada amb un espai d'ús intern cap a l'oest. La paret **U.E 210** té una orientació E-W i una longitud de 4.90 m i està seccionada per la feixa U.E 92. És important assenyalar que l'arrencament d'aquest mur s'origina en la terrassa superior en l'emplaçament on es va aixecar la sala gòtica, en direcció a l'oest. El tall visible després del desmuntatge de la feixa deixa entreveure una potència conservada entorn els 1.30 m.

A l'esquerra neteja del marge U.E 92 a, a mà dreta el mur U.E 210 un cop delimitat.

Pel que fa a l'altre estructura, la **U.E 211**, presentava una orientació N-S amb una llargada documentada de 5.60 m. El seu extrem nord malauradament es troba seccionat per tant de moment, desconeixem en quin punt aquest mur tancaria en direcció a l'oest, és a dir, cap al recinte.

Vista del mur U.E 211 un cop delimitat en planta.

Per últim cal esmentar que ambdues parets, U.E 210 i 211, es troben seccionades per la banda est per una estructura aixecada en una fase posterior, la **UE. 209**. D'aquest element, només documentat en planta i de funcionalitat indeterminada, s'han documentat 2 m d'amplada i 4 m de longitud, i està construït a partir de blocs irregulars de pedra lligades amb argiles. Presenta una orientació N-S i està fonamentat sobre una estructura prèvia, la U.E 206 corresponent a un element defensiu atalussat.

Vista en planta el conjunt d'estructures d'aqueta part del recinte, en vermell els murs U.E 210 i 211.

Encara en aquesta zona, adossat al mur U.E 209 i bastit per sobre el talús U.E 206 es va documentar i delimitar un mur **U.E 226**, de 2.80 m de longitud i 0.70 m d'amplada interpretat com a contrafort. Té una potència de 0.98 m i una llargada de 1.30 m amb una orientació E-O i el parament lleugerament atalussat per la banda sud. També està parcialment fonamentat sobre un nivell d'argiles vermelles, **U.E. 216**, molt netes i esteris que podrien correspondre al subsòl geològic. Sobre aquestes argiles s'adossen els dos talussos defensius descrits anteriorment les U.E 204 i 206. Caldrà esgotar l'estratigrafia de la zona per confirmar que correspongui al terreny natural, ja que també podria tractar-se d'una aportació antròpica relacionada amb tasques constructives.

Tallant a l'estrat U.E 216 s'ha documentat precisament un retall **U.E 202** que associem a la construcció del talús U.E 206. Aquest talús és interessant ja que tot i tenir una funcionalitat idèntica a la resta de talussos defensius documentats al recinte, presenta un parament diferent. Està bastit a partir de carreuons regulars disposats a trencajunts i lligats amb morter de calç. Presentava una orientació N-S i fins el moment s'han documentat 3.4 m de longitud, per 2.4 m de potència.

Per la seva orientació i característiques sembla que no té relació amb els talussos U.E 204 i 222 i tal vegada pot correspondre al talús defensiu de l'estructura delimitada per els parets U.E 210 i 211. En qualsevol cas caldrà esperar a futures intervencions per documentar totes les restes en plant i extensió i esgotar l'estratigrafia.

Vista del conjunt d'elements documentats

Vista en alçat del mur 226 recolzant sobre el talús U.E. 206, en la imatge inferior els murs U.E. 210 i 211, per la banda externa la U.E. 209.

Per últim, durant els treballs de neteja de l'alçat del talús U.E. 222 i les tasques per regularitzar la superfície adjacent per garantir l'evacuació de les aigües, es van poder documentar un conjunt d'estructures adossades a la part inferior de parament. Abans de començar els rebaixos era visible adossat al talús el mur **U.E. 219** fet a partir de blocs irregulars petits i mitjans de pedra lligats amb morter pobre de calç. Presentava una orientació E-W, una amplada de 0.50 m i una potència de 2 m, amb restes d'un enlluït

per la cara nord de l'estructura. Aquest parament correspon a un recrescut bastit sobre una construcció anterior, més ample en la seva base **U.E 223** feta per tancar el recinte per aquest extrem.

Vista del parament abans dels rebaixos i treballs de consolidació.

La U.E. 223 és un parament fet amb blocs de pedra més regulars i lleugerament devastats lligats amb morter de calç fonamentats sobre un nivell d'argiles de color vermell i molt estèrils **U.E. 207**. Tant la paret com l'estrat s'adossen al talús defensiu U.E 222. Pel que fa a les seves dimensions la paret U.E 223 conserva una potència d'entre 1 i 0.80 m i s'observava com era tallat per les restes d'una estructura posterior **U.E 224**. Correspon a una paret atalussada de 1.3 m d'amplada i 6 m de longitud bastida a partir de blocs de pedra lleugerament escairats i lligats amb molt poc morter, la qual també s'adossava perpendicularment al talús defensiu U.E 222, i ha estat interpretada com a contrafort.

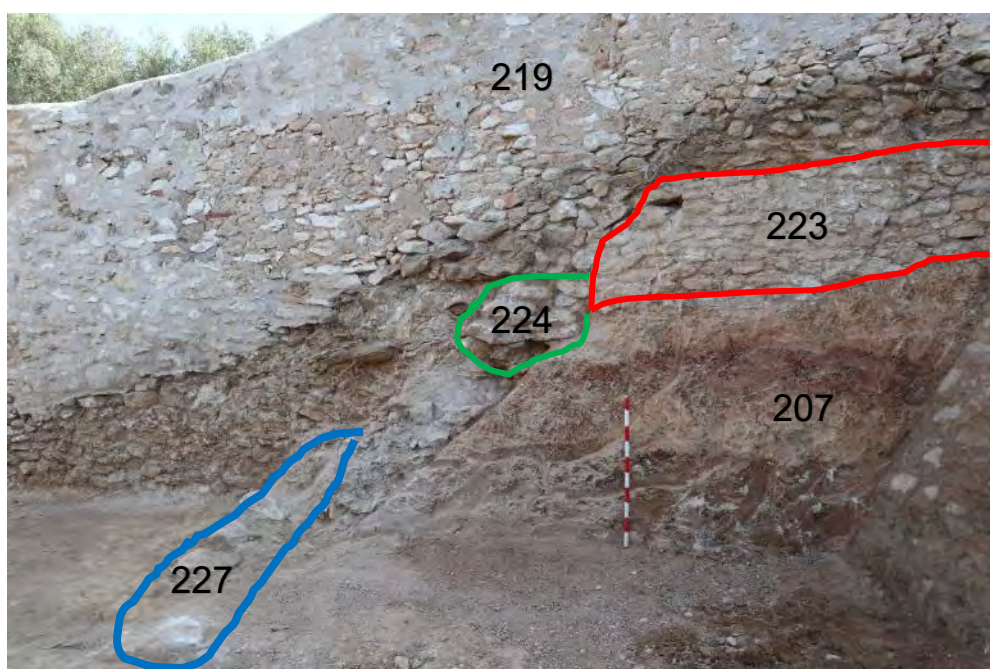

Vista del contrafort U.E. 224, per sobre el mur 219.

Per últim, per sota totes aquestes estructures i només detectat en superfície es va localitzar una alineació de blocs grans de pedres lleugerament planes i de lligats amb argila, **U.E. 227**. Presentava una orientació N-S i per la seva orientació podria correspondre a la continuïtat del talús U.E 206, dada però que de moment no podem confirmar.

Vista en superfície l'estructura U.E. 225, al fons l'alçat complet del talús U.E 222.

Vista en detall de l'alçat que tanca el recinte i limita amb la finca veïna.

6. Conclusions

El conjunt d'actuacions realitzades al castell de Vallmoll i descrites en el present informe s'han centrat principalment en el sector nord-est del recinte, concretament en l'excavació i documentació de la continuïtat de la sala gòtica, de la torrassa i també de la delimitació de part del fossat. Tot i que la intervenció ha estat molt focalitzada s'ha pogut recuperar força informació que ajuda a completar el coneixement que ja es té del recinte. En concret les restes documentades es poden adscriure a cinc fases cronològiques diferenciades, que es corresponen a les fases 4, 5, 6, 7 i 8 de la intervenció de 2011 dirigida per Carme Subiranas.

Segle XV primera meitat del segle XVI

En aquest horitzó se situa la construcció de la torre de l'homenatge, la sala gòtica i el mur de tancament est del recinte.

Del conjunt de restes documentades situem els dos trams de paret de la sala gòtica documentats. Tot i que la paret nord ens ha arribat molt arrasada, només s'han documentat uns 3.50 m de la seva llargada, cal pensar que en origen tindria unes dimensions similars al parament sud, el que dotaria d'un es mides considerables a la sala.

Pel que fa a les estructures del fossat incloem el mur U.E 221, interpretat com la continuació del mur de tancament est. Tot i que de moment no es visible la relació física entre estructures, cal pensar que els murs U.E 210 i 211 corresponen a les parets sud i est d'una possible torre adossada a aquest parament. Actualment no podem definir el seus límits per la banda nord, però es tractaria d'una construcció rectangular amb un espai intern de 4.50 m d'amplada i uns murs d'entre 1.80 i 1.90 m de gruix.

També situem en aquest moment el talús U.E 206 ja que presenta tant una orientació, inclinació com característiques morfològiques diferents als altres talussos defensius documentats. Possiblement no es basteix al mateix moment que la torre, i tal vegada correspongui a una reforma posterior de la mateixa abans de les grans transformacions d'època renaixentista. Durant la intervenció no s'ha pogut confirmar la seva posició física respecte els murs U.E 210 i 211 degut a la construcció d'estructures posteriors, per tant caldrà esperar a futures intervencions per tal de confirmar aquest supòsit.

Finalment esmentar que el mur U.E 227 podria correspondre a la continuïtat del parament U.E 206 en direcció sud. Malauradament les restes només s'han intuït en planta i no en podem aportar gaire informació més, però a priori ambos elements tenen la mateixa orientació i característiques.

Finals del segle XVI inicis del segle XVII.

L'edifici pateix una transformació important en la fase renaixentista entre la que cal incloure la construcció de la Torrassa. Per tant en aquest horitzó situem la construcció dels murs sud i oest de la torrassa, els quals s'adossen a la paret de la sala gòtica i la muralla respectivament.

En aquest moment també situem les restes d'una pavimentació de calç a l'interior de la torrassa i que tal vegada podria correspondre al nivell de circulació original.

També en aquesta fase situem la construcció d'un mur adossat a la paret de la sala gòtica on s'observa l'arrencament d'una volta que marcaria el forjat o coberta de la planta baixa de la torrassa. Tot i que físicament aquest mur talla el paviment de calç, la seva posició física amb la resta d'estructures situa el seu bastiment en els moments inicials de la construcció de la torrassa.

D'aquesta fase també és la continuïtat del nivell del nivell de circulació de la sala gòtica, ja identificat a la campanya del 2011. En aquell moment va ser interpretat com les restes d'una pavimentació a base de morter de calç vinculada a la fase renaixentista i relacionada amb l'escala que es construí per accedir al nivell de l'estaca S2. El tram localitzat a la present intervenció presenta les mateixes característiques i apareix a la mateixa cota.

Finalment en aquest moment també incloem un conjunt de retalls en el paviment esmentat, disposats de forma regular i de funcionalitat indeterminada. Tot i que no disposem de dades suficients per situar cronològicament aquests elements, no descartem que puguin correspondre a l'empremta d'alguna construcció existent en aquest espai durant aquestes centúries. Per la seva posició física creiem que són lleugerament posteriors al paviment, però per la disposició, tot fa pensar que tenien una

funcionalitat determinada i que estarien relacionat amb algun element existent a la sala abans de la reducció del seu espai útil en la fase següent.

Com ja hem dit l'edifici pateix una transformació important en la fase renaixentista que provoca la construcció de la Torrassa i el reforç dels sistemes defensius amb la construcció del talussos.

Per tant en aquest horitzó situem la continuïtat del talussos de la torre de l'homenatge ja visibles prèviament. En aquesta zona destaca la localització d'una reculada en direcció nord del talús, només intuïda en planta però que podria indicar l'existència tant d'una torre com un canvi de traçat del fossat en la mateixa direcció.

La intervenció també ha permès documentar una potència de 7 m pel talús est de la torre de l'homenatge i per tant un fossat amb una profunditat considerable, completament amortitzat per diversos nivells d'enderroc i terres. Cal destacar que tot i l'abundant potència estratigràfica s'han recuperat molt poques restes de cultura material en els nivells d'amortització, que en qualsevol cas ens situen en moments posteriors al segle XVII.

A la banda sud est de la intervenció també s'ha documentat la continuïtat del talús del mur de tancament est, que en aquest cas conserva quasi 6 m de potència. Igual que a la banda nord aquí també es detecta una reculada, en aquest cas en direcció est. Conserva uns 5.20 m de llargada per una potència superior als 2 m i tot sembla indicar que encara es perllongaria uns metres cap a llevant.

Aquest conjunt de transformacions posen de manifest que la torre de la fase prèvia ja no està en funcionament i possiblement hagués estat parcialment enderrocada per construir les noves defenses. La seva desaparició explicaria la construcció de la torrassa en aquesta fase cronològica.

Segles XVII-XVIII

Tal i com ja es va intuir en la intervenció prèvia, a diferència de la fase renaixentista on encara hi ha la construcció de nous edificis (la torrassa) en les fases posteriors només

hem detectat essencialment reparacions, transformacions o reformes de les estructures i estances preexistents.

És en aquest moment té lloc la modificació de la sala gòtica reduint les seves dimensions, passant a la meitat de la seva llargada original. L'escurçament implicà la construcció d'un nou mur de tancament est en el punt on s'havien establert els nous límits. Tal i com esmenta Subiranas, possiblement l'ensulsiada de la part est de la sala gòtica tingués relació directa amb el canvi de les cobertes de la torre principal i l'edifici noble que tenen lloc en aquest moment.

A diferència de la campanya del 2011, en l'espai de la intervenció no s'ha detectat cap altre nivell de circulació, vinculat a aquesta fase, però sí un nivell d'enderroc amb força calç i un estrat de terres de poca potència. L'estratigrafia conservada a l'exterior ens ha arribat a una cota més baixa.

Pel que fa al fossat situem la construcció de l'estructura de funcionalitat indeterminada U.E 209 i el contrafort U.E 226. També es podria adscriure a aquesta fase la reforma U.E 205 en el talús U.E 204.

Possiblement també sigui d'aquesta fase el retall U.E 229 que secciona el mur de tancament est del recinte U.E 221.

Reformes del segle XIX

En el context de les guerres carlines es basteixen i s'incorporen nous elements defensius al recinte. Aquestes transformacions defensives estan ben documentades en el parament del pis superior de la torrassa amb l'obertura de quatre espitlleres. També en aquest context, o en un moment lleugerament anterior, situem les transformacions de la torrassa a l'alçada de la planta baixa, marcades per la compartimentació de l'espai i l'obertura d'una gran accés.

Tallant a les parets sud de la sala gòtica i la torrassa es fa una gran accés definit per brancals de maó manual rematats per un arc rebaixat del mateix material disposats a cantell, només conservat a la banda nord, tot i que cal pensar que al sud seria igual. L'obertura d'aquest accés va implicar la compartimentació interna del torrassa,

construint un mur just al centre, el qual al mateix temps actuava de límit est d'aquesta entrada. Un sortint en aquest parament a mitja alçada podria estar relacionat amb l'encaix de la porta nord existent en aquest punt. La construcció d'aquest accés permetia comunicació de la zona exterior de la l'antiga sala gòtica amb el pati d'armes del castell. Les dimensions de l'obertura, de quasi 3 m d'amplada, facilitaria l'entrada tant de persones com carruatges al pati d'armes de forma fàcil i directa.

El nivell de circulació d'aquesta porta estava compost per un paviment de morter de calç disposat amb una marcada inclinació sud, és a dir una rampa, salvant el desnivell entre la zona exterior de l'antiga sala gòtica (més baix) i el pati d'armes, a una cota lleugerament superior.

L'espai estaria cobert per un forjat que no ens ha arribat i del qual només s'intueix la seva existència en un lleuger canvi de parament en el mur de muralla, que funciona perfectament amb la posició de les espitlleres i la part superior de l'arc que defineix la porta en l'extrem nord. El grau d'arrasament d'aquest forjat però, impedeix donar més característiques sobre les seves característiques, i desconeixement si corresponia a una volta o bé a un embigat. En els nivells d'amortització de la torrassa es va recuperar un bon nombre de teules cobertes, el que suggereix que la coberta del primer pis estaria feta amb aquest material.

La construcció de l'esmentat accés provoca també la compartimentació de l'espai existent a l'oest del mur que delimitava aquesta entrada. Adossant-se a aquesta paret se n'ha documentat un altre que dividia aquesta zona en dos petits espais.

Per últim també situem en aquest moment construcció d'una rasa per l'aixecament d'una possible paret de tàpia en la zona exterior de l'antiga sala gòtica. La construcció d'aquesta rasa implica l'arrasament de les restes de la paret nord de la sala gòtica així com del paviment de morter de calç de la fase renaixentista.

Disposat en diagonal al mur de tancament de la sala gòtica el seu grau d'arrasament ha impedit determinar-ne tant la seva funcionalitat com el seu punt d'origen i final. En qualsevol cas la seva construcció s'ha de vincular a l'últim moment d'ocupació d'aquest espai.

Pel que fa a la zona del fossat situem en aquest horitzó la construcció del mur U.E 220 que s'adossa a la torre de l'Oratori, construïda a al fase prèvia.

Finals del segle XIX - inicis del segle XX

L'última fase d'ocupació detectada correspon al tancament de l'accés obert en la fase prèvia. Es tapia la obertura en el mur de l'antiga sala gòtica, mitjançant una paret de maçoneria. L'obertura a l'antic mur sud de la torrassa també es va tapiar amb un parament de maçoneria fet amb pedres sense devastar lligades amb morter de calç.

És possible que el tapiat d'aquest accés per ambdues bandes estigui relacionat amb altres tancaments i documentats a finals del segle XIX a conseqüència de la parcel·lació i venda a particulars d'algunes parts annexes al castell.

Ja a la zona exterior del recinte trobem l'aterrassament mitjançant feixes de pedra seca del camps a l'est, un cop aquest ja a perdut la seva funcionalitat i el fossat i bona part dels talussos ja estat parcialment coberts i abandonats.

També incloem en aquesta fase les restes d'una bassa d'emmagatzematge d'aigua.

8. Bibliografia, imatges i webgrafia

AADD (2022) *Proyecto de restauracion del Castillo de Vallmoll. Fase VI*. Soffito arquitectura SLP. Ajuntament de Vallmoll. Alt camp. Tarragona

BELMONTE, C (2022) Projecte d'intervenció arqueològica al Castell de Vallmoll. Fase VI; Desmuntatge mur ala est. (Vallmoll. Alt Camp. Tarragona). Inèdit. Departament de Cultura.

BERNAL, J (2023) Memòria del seguiment arqueològic al Castell de Vallmoll. Fase VI. Desmuntatge el mur de l'ala est. Inèdit. Departament de Cultura.

SUBIRANAS, C (2014) Memòria de la intervenció arqueològica al Castell de Vallmoll. Any 2011 Vallmoll, Alt Camp. Tarragona. Servei d'Arqueologia. Departament de Cultural. Memòries d'intervenció arqueològica

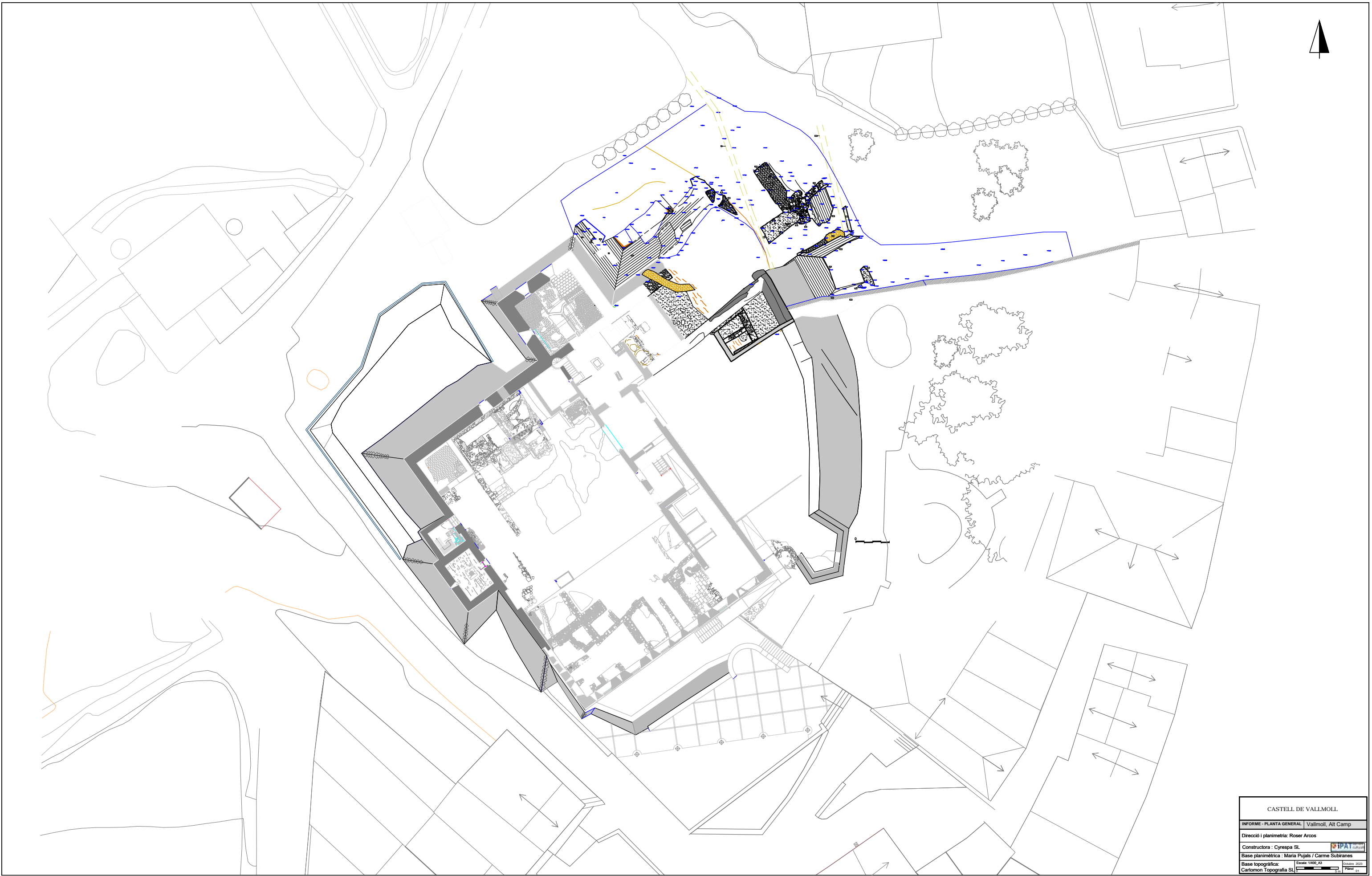
SUBIRANAS, C (2018) Memòria de la intervenció arqueològica al Castell de Vallmoll. Any 2016 Vallmoll, Alt Camp. Tarragona. Servei d'Arqueologia. Departament de cultura. Memòries d'intervenció arqueològica.

IPAC: Inventari del Patrimoni Arqueològic. Generalitat de Catalunya
(<http://invarque.cultura.gencat.cat/>).

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya
(<http://www.icgc.cat>)

Geoportal del patrimoni cultural. Generalitat de Catalunya.
(<https://sig.gencat.cat/portalsigcultura.html>)

Annexes

CASTELL DE VALLMOLL		
INFORME - PLANTA GENERAL Vallmoll, Alt Camp		
Direcció i planimetria: Roser Arcos		
Constructora: Cyrespa SL		
Base planimètrica: Maria Pujals / Carme Subranes		
Base topogràfica: Escala: 1:400, 7/15		Octubre 2023
Cartonon Topografia SL		1/10

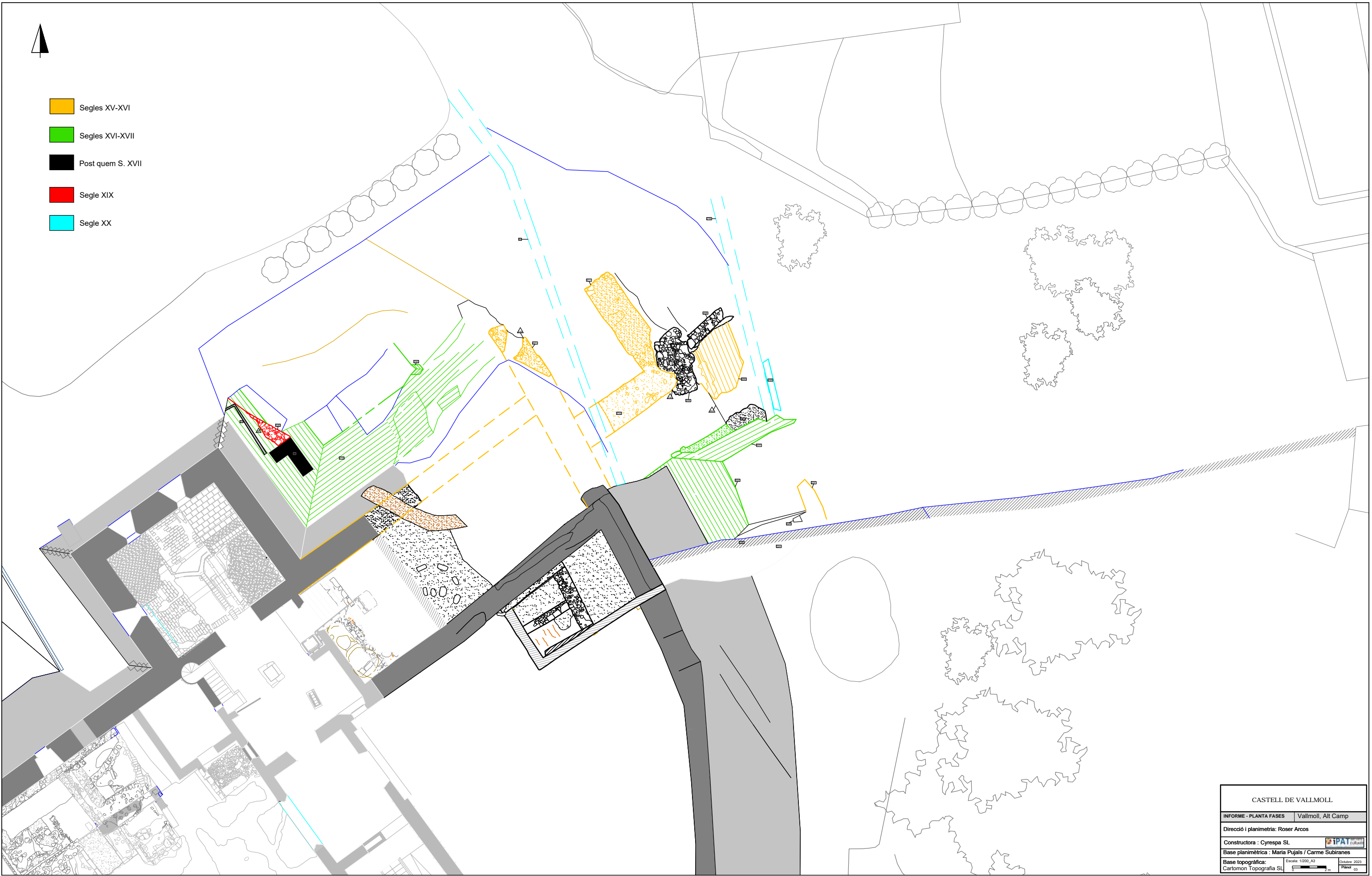
	ESCARPES
	FEIXES DESMUNTADES
	LÍMITS DE LA INTERVENCIÓ

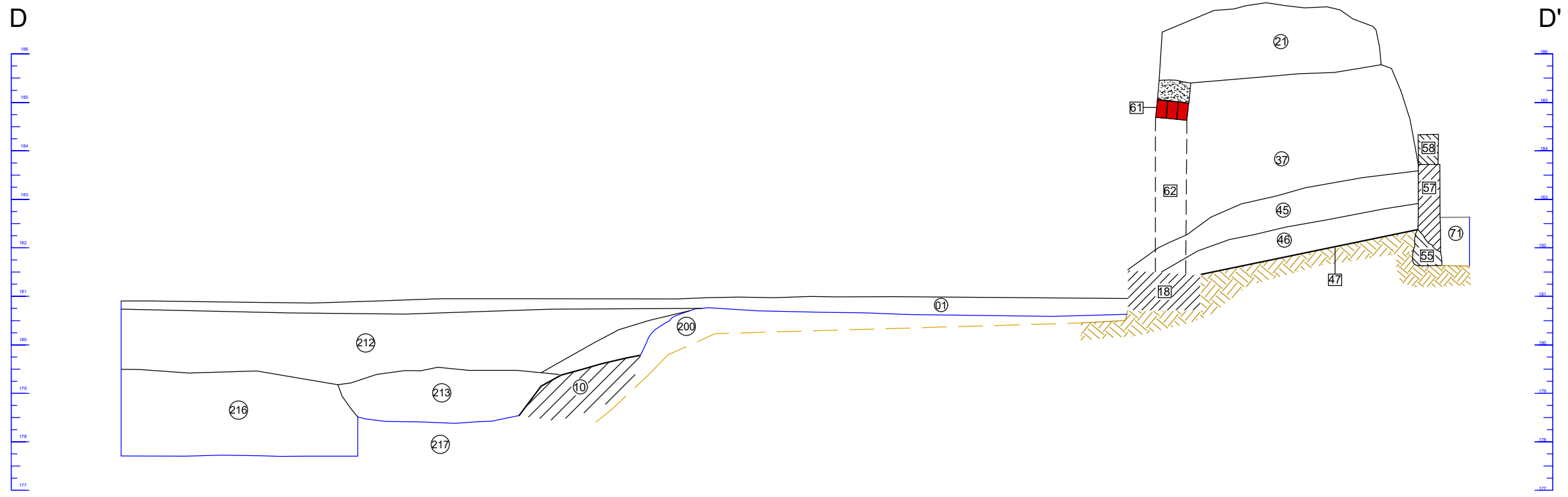
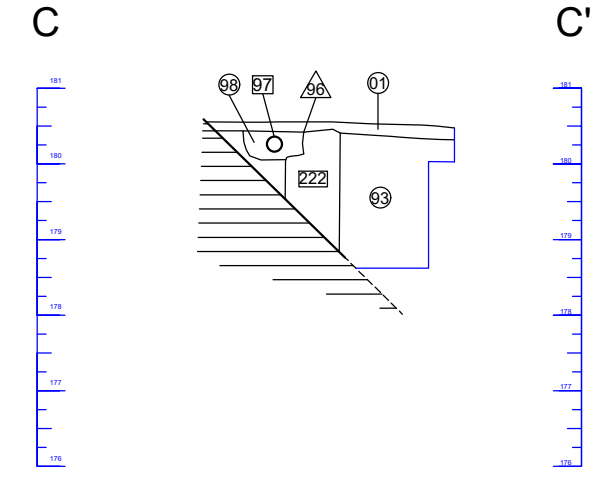
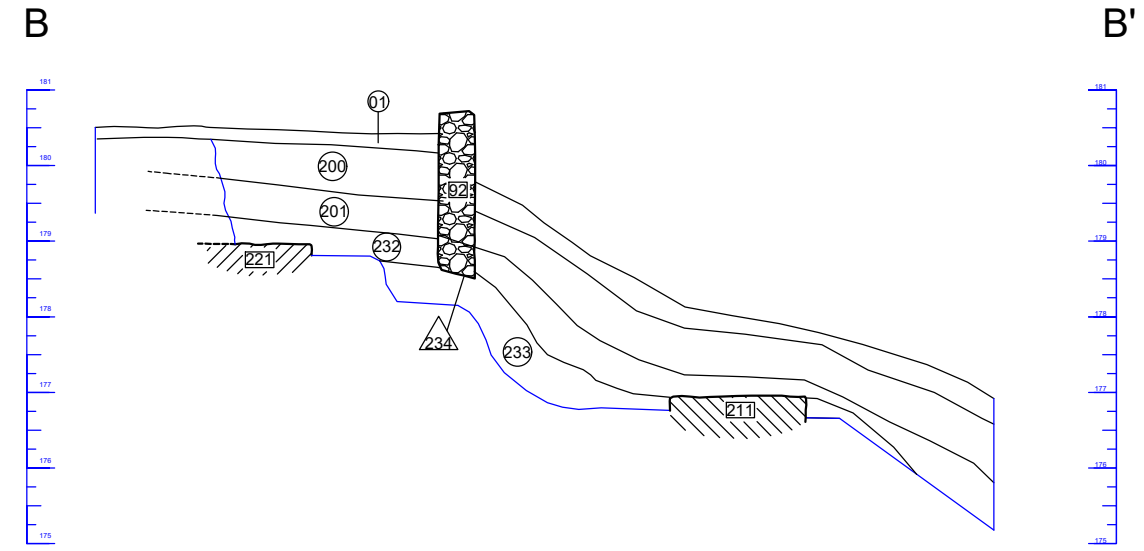
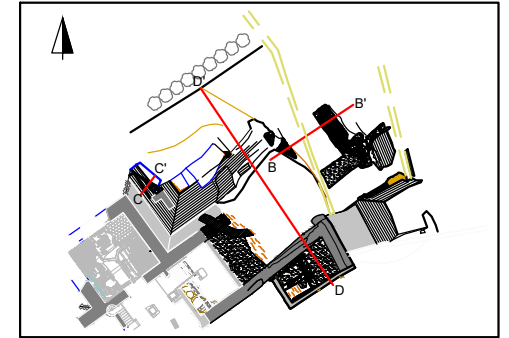
CASTELL DE VALLMOLL	
INFORME - PLANTA DETALL	Vallmoll, Alt Camp
Direcció i planimetria: Roser Arcos	
Constructora: Cyrespa SL	
Base planimètrica: Maria Pujals / Carme Subiranes	
Base topogràfica: Cartomon Topografia SL	Escala: 1:200, A3
	Octubre 2023
	Plànol 02

- Segles XV-XVI
- Segles XVI-XVII
- Post quem S. XVII
- Segle XIX
- Segle XX

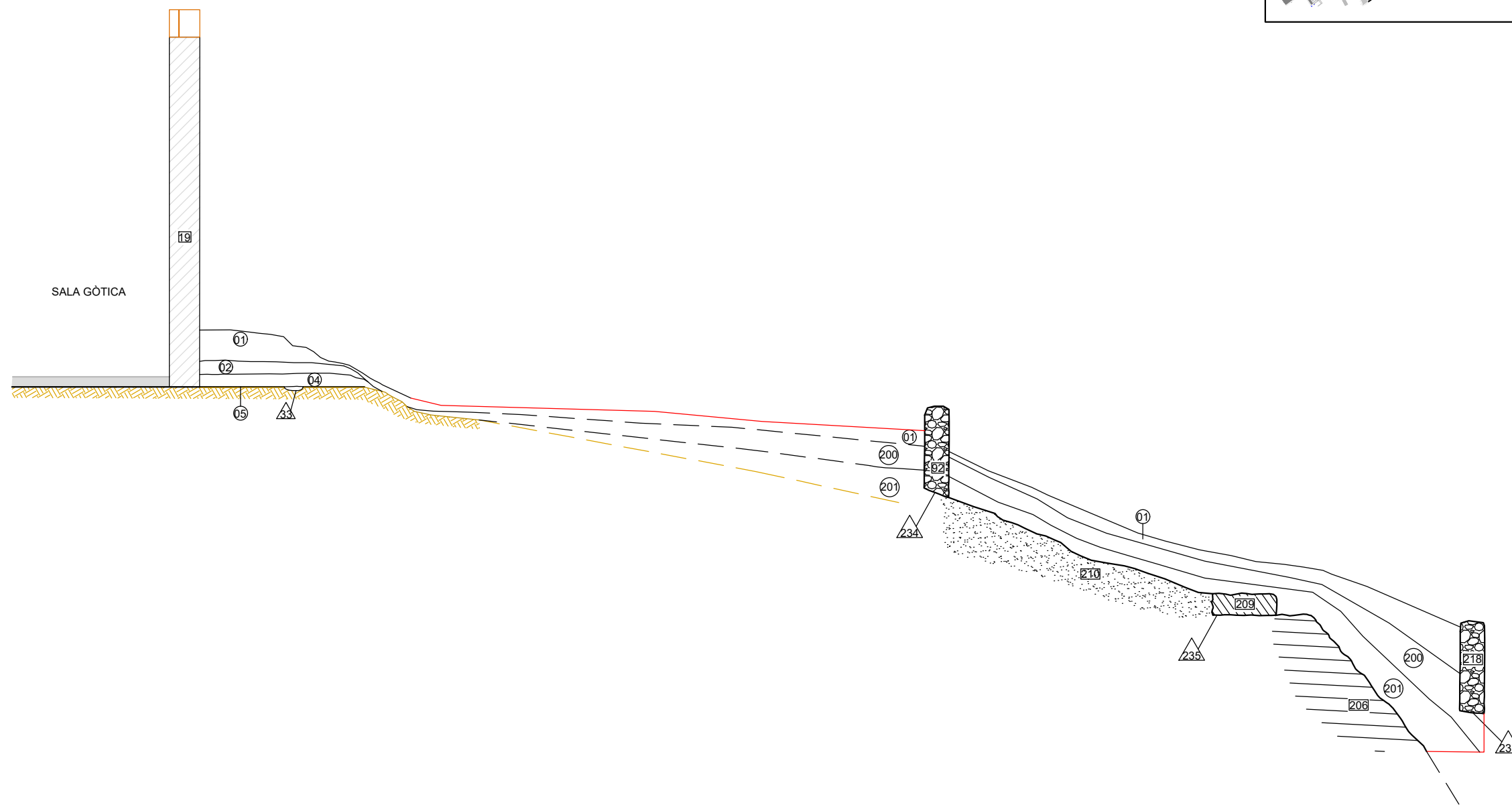

CASTELL DE VALLMOLL	
INFORME - PLANTA FASES	Vallmoll, Alt Camp
Direcció i planimetria: Roser Arcos	
Constructora: Cyrespa SL	
Base planimètrica: Maria Pujals / Carne Subiranes	
Base topogràfica: Cartomon Topografia SL	Escala: 1:200, A3 Data: Octubre 2023 Pàgina: 03

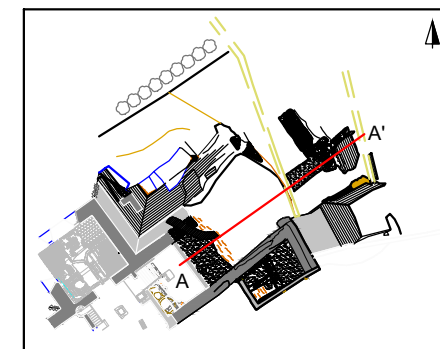

Execució: Cyrespa Arquitectonico	Topografia: Ramon Morer, Cartamon.	Promotor:	Dibuix i planimetria base: Roser Arcos	iPAT serveis culturals planifica investiga gestiona promociona info@ipatserveisculturals.com	Projecte: CASTELL DE VALLMOLL. FASE VI	Plànol: SECCIONS SECTOR NORD-EST	Direcció arqueològica: Roser Arcos	PLÀNOL 05
Arquitectes: SOFFITO Arquitectura	Planimetria Base: Carme Subiranas, Maria Pujals.				Localització: Vallmoll. Alt Camp. Tarragona			Escala: DIN-A3 = 1/100 Octubre 2023

A

A'

Execució: Cyrespa Arquitectonic
 Arquitectes: SOFFITO Arquitectura

Topografia: Ramon Morer, Cartomon.
 Planimetria Base: Carme Subiranas, Maria Pujals.

Promotor:
 Roser Arcos

Dibuix i planimetria base:
 Roser Arcos
 iPAT serveis culturals
 planifica investiga gestiona promociona
 info@ipatserveisculturals.com

Projecte:
 CASTELL DE VALLMOLL. FASE VI
 Localització:
 Vallmoll. Alt Camp. Tarragona

Plànol:
 SECCIÓ SECTOR NORD-EST

Direcció arqueològica:
 Roser Arcos

PLÀNOL

04

Escala
 DIN-A3 = 1/100

Octubre 2023